

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยภายหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕

ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยที่คณะราษฎร ใค้อ้างว่าเพื่อมอบอำนาจอธิปไตยให้แก่ปวงชนชาวไทย แต่ถ้าวากันตามความเป็นจริงในทางปฏิบัติ แล้ว ผู้นำฝ่ายทหารยังนิยมวิธีการผูกขาด ใช้กำลังทำการปฏิวัติรัฐประหาร เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางการเมืองอยู่บ่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่นายทหารเหล่านั้นก็มักจะอ้างอยู่เสมอว่า เทอคทุนประชาธิปไตย แต่มักจะปฏิบัติในสิ่งที่ตรงข้ามกับวิธีการของประชาธิปไตยอยู่เสมอ ทั้งนี้ก็เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยวิธีการใช้กำลังรุนแรงนั้นมักจะกระทำได้โดยง่ายจนกลายเป็นลักษณะเด่นในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย มิใช่เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แม้แต่ในประเทศอื่น ๆ ก็มีการใช้กำลังรุนแรงเหมือนกัน ดังจะได้อธิบายถึงมูลเหตุและปัจจัยต่อไป

๑.๑ มูลเหตุและลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนา

นักรัฐศาสตร์ทั้งหลายยอมรับกันว่า การขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมเกิดขึ้นได้เสมอในทุก ๆ ระบบการเมือง ทั้งนี้ก็เพราะว่า "การเมืองนั้นเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านความคิด, ค่านิยม, สถาบัน, กลุ่มอำนาจ, โครงสร้าง, ระบบสื่อความหมาย, อิทธิพล, กฎหมาย และองค์กร เป็นต้น" ประเทศที่พัฒนาแล้วมักจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามวิถีทางอันชอบธรรมอย่างมีระเบียบ (Orderly Change) ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนามักจะมีการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการใช้กำลังรุนแรง (Violent Change) ทั้งนี้เพราะประเทศที่กำลังพัฒนากำลังอยู่ในช่วงระยะเวลาที่ต้องการเปลี่ยนทั้งระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบเก่า (Traditional) ไปสู่แบบใหม่ (Modern) จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมตกอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transitional) ของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมแบบเก่าให้เป็นแบบใหม่ตามแบบอย่างประเทศที่พัฒนาแล้ว

^๑สุจิต บุญบงการ และ ศุภยเทพ สุวรรณจินดา การเมืองเปรียบเทียบปัญหาและแนวความคิด (เอกสารศึกษาทางวิชารัฐศาสตร์ ลำดับที่ ๑, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๖๐

ในยุโรปและอเมริกา^๒ นอกจากนั้น เนื่องจากประเทศที่กำลังพัฒนายังไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง จึงทำให้คณะนายทหารซึ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีพลังสูงกว่ากลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ในประเทศ ใช้กำลังเข้าทำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยอ้างว่าเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ ชาติและเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้าตามแบบอย่างประเทศที่พัฒนาแล้ว ส่วนสาเหตุที่ เกื้อหนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างรุนแรงในประเทศที่กำลังพัฒนาแล้วมีหลายสาเหตุด้วยกันคือ

ประการที่หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) มีความสัมพันธ์กับการใช้กำลังรุนแรง กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ มีลักษณะครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ซึ่งแซมมวล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่โดยเฉพาะใน ด้านการเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobilization) มีส่วนมากที่จะก่อให้เกิดการใช้กำลังรุนแรงทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นไปยากซึ่งจะทำให้ความหวังของประชาชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ กลายเป็นตัวเร่งที่ให้มีการเรียกร้องและการขอเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นเพื่อทดแทนความผิดหวัง (Frustration) ให้การเรียกร้องและการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ผิดหวัง จะก่อให้เกิดการใช้กำลังรุนแรงและเกิดสภาพไร้เสถียรภาพทางการเมืองได้ง่าย ถ้าสถาบันทางการเมืองไม่สามารถควบคุมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นไปตามระบบอันชอบธรรมของระบบการเมืองนั้น และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๓

^๒ กระทบ ทงธรรมชาติ "ปัญหาทางการเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนา" ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ โดย อมร รักษาสัตย์ และ ชัยคิยา กรรณสูต (พระนคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การชายและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕) หน้า ๔๑

^๓ สุจิต บุญบงการ และ ศุลยเทพ สุวรรณจินดา เรื่องเดิม, หน้า ๔๓ - ๔๖

ประการที่สอง สภาพทางจิตวิทยาและสังคมมีผลต่อการใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่ง เท็ด โรเบอर्ट เกอร์ (Ted Robert Gurr) ได้ใช้ปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมอธิบายถึงที่มาของการใช้กำลังรุนแรงตามขั้นตอนไว้ดังนี้คือ การขยายตัวของความไม่พอใจ (Discontent) ของบุคคลที่รู้สึกว่ามีสิ่งต่าง ๆ ที่เขาแสวงหามาครอบครองไว้ได้จริงนั้นน้อยกว่าสิ่งที่เขาคาดหวังว่าจะได้รับ ถ้ามีความแตกต่างกันมากขึ้น ความไม่พอใจก็จะขยายตัวมากขึ้นเท่านั้น เมื่อความไม่พอใจมากขึ้นก็ย่อมจะหันเหไปสู่การเมืองมากขึ้น (Politicization of Discontent) เช่นกัน เนื่องจากคนเราเห็นว่าความไม่พอใจดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากการเมืองจึงต้องแก้ด้วยการเมืองเช่นกัน ในที่สุดก็จะหันไปใช้กำลังอย่างรุนแรง เพื่อแก้ปัญหาอันนั้นโดยขยายตัวตั้งแต่ชั้นเล็ก ๆ จนถึงขั้นรัฐประหาร ปฏิวัติ และสงครามการเมือง^๔

ประการที่สาม ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ที่มีผลต่อการใช้กำลังรุนแรง แอนเดอร์สัน, (Anderson) วันเดอร์ (Von der) เมเคน (Mehden) และยัง (Young) ได้แยกแยะให้เห็นถึงวัฒนธรรมของสังคมบางกลุ่มว่ามีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้ใช้กำลังรุนแรงได้ง่าย ส่วนอีกปัจจัยหนึ่งได้แก่ วัฒนธรรมย่อยของสังคมบางกลุ่มที่เน้นถึงการใช้กำลัง อาทิ กลุ่มทหารมีวัฒนธรรมสนับสนุนการใช้กำลังรุนแรงและความรวดเร็วในการแก้ปัญหาทางการเมือง^๕

ประการที่สี่ ส่วนประกอบของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (Componential Change) ฮันติงตัน (Huntington) ได้อธิบายถึงส่วนประกอบของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไว้ ๕ ประการ คือ

๑. วัฒนธรรม หมายถึง ค่านิยม, ทศนคติและความเชื่อที่เกี่ยวกับการเมือง
๒. โครงสร้างหรือสถาบัน หมายถึง องค์การรูปนัยที่สังคมใช้ในการวางนโยบายต่างๆ อาทิ พรรคการเมือง, สภานิติบัญญัติ, หน่วยงานของฝ่ายบริหารและระบบรัฐบาล

^๔ เรื่องเดียวกัน หน้า ๘๘ - ๘๑

^๕ Charles W. Anderson, Fred R. Von der Mehden and Crawford Young Issues of Political Development (Englewood Cliffs : Prentice - Hall, 1967), P. 87-97

๓. กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวทางสังคมและเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นทางการเมืองหรือไม่ ซึ่งได้เข้ามีส่วนร่วมเสนอขอเรียกร้องทางการเมือง

๔. ผู้นำ หมายถึง บุคคลในสถาบันทางการเมืองและกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลมากกว่าคนอื่นในการจัดสรรสิ่งมีค่าในสังคม

๕. นโยบาย หมายถึง รูปแบบกิจกรรมของรัฐบาลอันจะกระทบกระเทือนต่อการกระจายประโยชน์และโทษต่อคนในสังคม

องค์ประกอบทั้งห้านี้มีส่วนสัมพันธ์ต่อกันและกันและเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ดังเราจะเห็นได้จากสารัตถะของแต่ละองค์ประกอบดังต่อไปนี้ อาทิ สารัตถะของวัฒนธรรมทางการเมืองก็คือ สาระสำคัญของความคิด, กานิยม, ทัศนคติและความคาดหวังซึ่งมีอยู่ในสังคม ถ้าคนในสังคมมีความเชื่อถือและยึดมั่นในแบบแผนเก่า ๆ กานิยมดั้งเดิม ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง จะมีผลทำให้การเปลี่ยนแปลงในสังคมนั้นเกิดขึ้นได้ยาก แต่ถ้านคนในสังคมมีความคาดหวังที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็จะทำให้การเปลี่ยนแปลงในสังคมนั้นเกิดขึ้นได้ง่ายและรวดเร็ว สารัตถะของโครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองประกอบไปด้วยรูปแบบอันเป็นลักษณะประจำของสถาบันและผลประโยชน์ตลอดจนคุณค่าที่เกี่ยวข้อง อาทิ ลักษณะของพรรคการเมืองไทยไม่เป็นที่รวมของกลุ่มผลประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งก็เป็นผลมาจากคานิยมของชาวไทยซึ่งยังนิยมในตัวบุคคลอยู่มาก สารัตถะของกลุ่มทางการเมือง หมายถึง ผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ตลอดจนเนื้อหาของสิ่งที่กลุ่มเรียกร้องเอาจากระบบการเมือง สารัตถะของผู้นำทางการเมือง หมายถึง ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม จิตใจของผู้นำตลอดจนเป้าหมายที่เขามุ่งประสงค์ สารัตถะของนโยบายก็คือ เนื้อหาของนโยบายที่จะกำหนดคุณและโทษให้แก่สมาชิกในสังคม^๖

ดังโลกกล่าวแล้วว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการไร้กำลังรุนแรงนั้นมักจะเกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้งนี้ก็เพราะประเทศเหล่านั้นมีปัญหามากมายอย่างหลายประการด้วยกันคือ ในด้านวัฒนธรรมทางการเมืองก็ไม่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ดังจะเห็นได้จากประเพณีที่สอนให้เชื่อและยอมรับอำนาจของนายบริหารมากกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ ส่วนโครงสร้าง

^๖ สุจิต บุญบงการ และ ศุภยเทพ สุวรรณจินดา เรื่อง เกม, หน้า ๗๐ - ๗๒

อันได้แก่พรรคการเมืองเป็นต้น ก็ไม่เป็นที่รวมกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ และมีสมาชิกจำกัดซึ่งตั้งขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือของบุคคลชั้นนำ (Leading Personality) ของพรรคเพื่อใช้เป็นบันไดก้าว ไปสู่ความมีอำนาจทางการเมือง ในด้านการรวมกลุ่มก็ไม่มีใครมีกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มี กำลังเข้มแข็งพอที่จะบีบบังคับให้ชนชั้นปกครองยอมรับและรักษากลุ่มผลประโยชน์ของตน ส่วนผู้นำ ก็มักจะหวงอำนาจและไม่ยอมกระจายอำนาจทางการเมือง การปกครองไปสู่ประชาชนอื่นทั้งยังมี ความโน้มเอียงที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในทันทีที่จะเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองอย่างอิสระ สำหรับค่านโยบายนั้นกับผู้นำก็มักจะถือว่ากรณีเสถียรภาพทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญและเต็มใจที่จะใช้กำลังเป็นเครื่องมือในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อวางรากฐานระบบการเมืองแบบเสรี ประชาธิปไตยในอนาคตโดยไม่ยอมเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิใช้เสียงและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ทางการเมือง^๕

สาเหตุทั้ง ๔ ประการดังกล่าวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่เป็นตัวเร่งให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยการใช้อำนาจในประเทศที่กำลังพัฒนา ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๑ - ๒๕๐๖ ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการใช้อำนาจเกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วทุกมุมโลก อาทิ ในลาตินอเมริกา ตะวันออกกลาง เอเชีย โดยเฉพาะเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ คณะทหารได้ประสบผลสำเร็จในการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังเช่น ในปากีสถาน, อัฟกานิสถาน, พม่า, เวียดนามใต้, กัมพูชาและประเทศไทย เป็นต้น รัฐบาลพลเรือน ที่ได้รับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญไม่เคยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงถ้ามิได้รับการสนับสนุนจากทหาร^๖

^๕ igrasml หองขรรคมหาติ เรื่องเกม, หน้า ๔๑ - ๕๐

^๖ Samuel P. Huntington Political Order in Changing Societies (New Haven:Yale University Press, 1968), P. 3 - 5

^๗ Robert N. Kearney POLITICS and MODERNIZATION in South and Southeast Asia (New York:John Willy and Sons, 1975), P. 27 - 28

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าประเทศไทยได้มีส่วนในการยึดอำนาจทางการเมืองเมื่อตอนเริ่มเปลี่ยนระบบการเมืองแล้ว คณะทหารในประเทศนั้นมักจะเข้ามีส่วนในการกำหนดตัวผู้ใช้อำนาจในการปกครองประเทศต่อไป^{๑๐} ดังจะเห็นได้จากกรณีของประเทศไทย ซึ่งคณะทหารทำการปฏิวัติเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ และหลังจากนั้น กลุ่มนายทหารก็ได้เข้าอ้างเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศอยู่บ่อยๆ ดังเช่น การปฏิวัติเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทั้ง ๆ ที่เขาเองได้ทำรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ และยังมีทางที่จะทำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยโดยวิธีทางรัฐธรรมนูญก็ได้ นั่นคือ ทางเลือกที่หนึ่ง จอมพลสฤษดิ์ จะดำเนินการโดยสันติตามคลลองวิธีทางของประชาธิปไตยโดยการยุบสภาและจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น ทั้งนี้โดยมรรยาททางการเมืองแล้วจอมพลสฤษดิ์ควรจะสมัครรับเลือกตั้งเพื่อขอความเห็นชอบและการสนับสนุนจากประชาชนเข้าไปทำหน้าที่บริหารปกครองประเทศซึ่งก็จะได้ เริ่มต้นวางรากฐานทางการเมืองตามวิธีทางของระบอบประชาธิปไตยและเป็นตัวอย่างอันดีงามสืบต่อไปในวงการเมืองของไทย ส่วนทางเลือกที่สอง ก็การใช้กำลังทหารของชาติเป็นเครื่องมือสนับสนุนในการขึ้นมีอำนาจ จอมพลสฤษดิ์ได้เลือกวิธีหลังซึ่งทำให้เรามองเห็นเจตนารมณ์ของจอมพลสฤษดิ์ได้ว่า ถ้าเขาทำการปฏิวัติเพราะเป็นทางเลือกทางเดียวที่ระบบทางการเมืองในขณะนั้นไม่เปิดให้ดังเช่นการปฏิวัติเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ก็น่าจะพิจารณาได้ว่าทำเพื่อมุ่งรับผิดชอบต่อสังคม แต่บรรยากาตและสภาพแวดล้อมทางการเมืองในช่วงเวลาก่อนการปฏิวัติ ๒๕๐๑ เปิดทางเลือกในการแก้ปัญหาทางการเมืองในขณะนั้นไว้หลายทาง กล่าวคือ ยังมีกลไกและองค์กรทางการเมืองที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการอันชอบธรรมและสันติ อันได้แก่ พรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐสภาและรัฐธรรมนูญ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงตามวิธีทางระบอบประชาธิปไตยได้ การแก้ปัญหาหรือการขัดแย้งทางการเมืองก็น่าจะเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้แข่งขันกันตามระบบและกติกาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีในการเริ่มต้นวางรากฐานประชาธิปไตยของเมืองไทย แต่การปฏิวัติ ๒๕๐๑ นั้น ยังปล่อยให้จอมพลสฤษดิ์ มีอำนาจทางการเมืองอย่างมาก เพราะไม่มีการควบคุมถ่วงดุลจากสถาบันการเมือง จึงทำให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจโดยปราศจากขอบเขตได้ ดังจะได้หยิบยกเอาสาเหตุ

^{๑๐} กระทบของธรรมชาติ เรื่องเดิม, หน้า ๕๑

และสภาพแวดล้อมทางการเมืองก่อนการปฏิวัติตลอดจนวิเคราะห์ถึงผลและผลสะท้อนที่เกิดขึ้นทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและการบริหารในสมัยช่วงแห่งการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ที่มีผลกระทบต่อระบบการเมืองของไทยเป็นลำดับไป

๑.๒ ความหมายของ "การปฏิวัติ"

การศึกษาความหมายของ "การปฏิวัติ" จะให้ประโยชน์แก่เราที่จะวินิจฉัยว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยโดยการใช้กำลังแต่ละครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๑๙ นั้น อาจเรียกได้ว่าเป็นการปฏิวัติทางการเมืองที่แท้จริงหรือไม่ ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า

"การปฏิวัติ" (Revolution) หมายถึง การหมุนกลับ การผันแปรเปลี่ยนแปลงหลักมูล^{๑๑} ใน Dictionary of Social Science ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การปฏิวัติ" เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้าง ๆ และโดยฉับพลันในแนวปฏิบัติขั้นพื้นฐานและแนวความคิดเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองหรือสังคม^{๑๒} ส่วน ซี.บี.แมคเฟอร์สัน (C.B. Macpherson) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า "การปฏิวัติ" เป็นวิธีที่จะให้ใคร่มาซึ่งอำนาจของรัฐโดยวิธีการใช้กำลังรุนแรงของกลุ่มผู้ไม่มีอำนาจ แต่ได้มีการรวมตัวกันเป็นพลังโดยมีความคิดที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในทางสังคม เศรษฐกิจ และสถาบันการเมือง^{๑๓} ส่วนนักรัฐศาสตร์ท่านหนึ่งได้ให้ความหมายไว้ว่า "การปฏิวัติในทางการเมือง" หมายถึง การเปลี่ยนรูปการปกครองหรือระบบการเมืองโดยวิธีการรุนแรงโดยไม่ใช้กระบวนการตามกฎหมาย

^{๑๑}พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๔๘๓, (พระนคร : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๑๓) หน้า ๕๕๕

^{๑๒}Zadrony John, T. Dictionary of Social Science (Washington, D.C.: Public Affairs, 1959), P. 2๐7

^{๑๓}Macpherson, C.B. "Revolution and Tdevelgy in the Twentieth Century" Revolution Edited by Frienric, Carl J. (New York : Atherson Press, 1969), P.140

กำหนดไว้"^{๑๔} ส่วนนักรัฐศาสตร์อีกท่านหนึ่งก็ได้ให้ทัศนะไว้ว่า "การปฏิวัติ" เป็นรูปแบบของการใช้กำลังเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองและสังคมอย่างกว้างขวางและมีผลลึกซึ้ง^{๑๕}

เมื่อกล่าวโดยสรุป "การปฏิวัติ" หมายถึง การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานโดยฉับพลันด้วยวิธีการใช้กำลังรุนแรงเปลี่ยนแปลงระบบ (System) โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและสถาบันทางการเมือง ส่วน "รัฐประหาร" (Coup d'Etat) นั้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยการใช้อำนาจโดยมุ่งเปลี่ยนคณะรัฐบาลผู้ปกครองประเทศ แต่ไม่เปลี่ยนหลักหรือระบอบการปกครองประเทศ^{๑๖} ส่วนอีกท่านหนึ่งให้ทัศนะว่า "การทำรัฐประหาร" หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยบุคคลที่มีอำนาจในวงรัฐบาลเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ถ้าทำสำเร็จก็สามารถกุมอำนาจในประเทศได้ ถ้าทำไม่สำเร็จก็เรียกว่าเป็น "ขบถ"^{๑๗}

การปฏิวัติแตกต่างจากรัฐประหารในประเด็นที่ว่า "การปฏิวัติ" นั้นเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของสังคมเป็นพื้นฐานมักจะมีจุดหมายมีอุดมการณ์แน่นอน ส่วนรัฐประหารนั้น มักจะกระทำเพื่อประโยชน์ของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ค่อยมีอุดมการณ์แน่นอนอะไร ทำเพื่อหวังจะได้อำนาจเพิ่มมากขึ้น แต่จุดมุ่งหมายที่จะกระทำต่อไปอาจดีหรือเลวก็ได้ ส่วนที่เหมือนกันก็คือว่า การปฏิวัติหรือรัฐประหารเป็นการกระทำที่ผิดในสายตาของกฎหมาย แต่ถ้าทำสำเร็จก็ไม่มีผิดโดยกลุ่มที่ทำการปฏิวัติรัฐประหารนั้น จะดำเนินการออกกฎหมายนิรโทษกรรมการกระทำของตน

^{๑๔} จรูญ สุภาพ ศัพท์วิชาการทางรัฐศาสตร์ (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๒)
หน้า ๘๘

^{๑๕} สุจิต บุญบงการ และ ศุภยเทพ สุวรรณจินดา เรื่องเดิม, หน้า ๘๓

^{๑๖} จรูญ สุภาพ เรื่องเดิม, หน้า ๒๓

^{๑๗} วิสุทธิ์ โพธิ์แทน "การปฏิวัติและสงครามปลดแอกประชาชน" ปฏิวัติและประชาธิปไตย
โดย ชูศักดิ์ อชยางกูร (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๘

๑.๓ ปัจจัยที่ทำให้ผู้นำทางทหารเข้าสู่วงการเมือง

ตามหลักทางทฤษฎีแล้ว ทหารไม่ใช่ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior Agent) เพราะทหารมีหน้าที่หลักและความรับผิดชอบในการรักษาและป้องกันประเทศชาติ เว้นแต่ในเวลาประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันในช่วงแห่งวิกฤตการณ์ สงครามหรือถูกรุกรานหรือถูกแทรกแซงจากประเทศภายนอก ผู้นำฝ่ายทหารก็อาจก้าวเข้ามาครองอำนาจทางการเมืองได้ก็ถึงจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ในฝรั่งเศสและญี่ปุ่น ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้น ในช่วงวิกฤตการณ์เช่นนั้น ผู้นำฝ่ายทหารอาจได้รับการสนับสนุนจากประชาชนให้เข้ามาเป็นผู้นำของชาติเพื่อทำการระดมสรรพกำลังทางทหารแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ของประเทศชาติให้พ้นจากความหายนะและภัยพิบัติอันเกิดจากสงครามหรือการรุกรานจากชาติที่เป็นศัตรู แต่เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไต่ยานพ้นจากความวุ่นวายยุ่งเหยิงและสถานการณ์อันเลวร้ายได้คลี่คลายกลับเข้าสู่ภาวะปกติเรียบร้อยแล้ว ผู้นำทางทหารในประเทศที่พัฒนาดังกล่าวก็เต็มใจที่จะสละอำนาจทางการเมืองคืนให้แก่รัฐบาลพลเรือนต่อไปโดยไม่มีกรหวงอำนาจแก่อ่างใด ซึ่งก็โดยส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นไปโดยชอบธรรมต่อเนื่องกันไปตามลำดับเป็นขั้นตอน โดยไม่มีกรหยุดขงกันแต่ประการใด ส่วนในประเทศที่กำลังพัฒนา (Developing Countries) ในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังกล่าวแล้ว ผู้นำทางทหารได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรง ตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ในฐานะวีรบุรุษกู้ชาติ ดังนั้น ผู้นำฝ่ายทหารจึงได้กลายเป็นผู้มีบทบาทและอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองมาข่างนอข่างตามสภาวะการณ์ (Conditions) ความจำเป็นทางการเมือง (Political Needs) และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ (Circumstances) ของแต่ละประเทศ เมื่อผู้นำฝ่ายทหารได้ก้าวเข้ามามี

^{๑๔}ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ "บทบาทของทหารกับการพัฒนาทางการเมือง" การเมืองและการปกครอง โดย กรมมทองกรรรมชาติ, (พระนคร: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓), หน้า ๒๑๕ - ๒๑๖

บทบาททางการเมืองแล้วก็นำเอาวิธีการปกครองแบบทหารมาใช้ในทางการเมืองด้วยโดยถือหลักความรวดเร็วในการแก้ปัญหาทางการเมืองรวมทั้งปัญหาอื่น ๆ และใช้กำลังเป็นเครื่องสนับสนุนมูลเหตุสำคัญที่ทำให้คณะนายทหารสามารถทำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้สำเร็จและครองอำนาจทางการเมืองได้ก็ได้อีก การเป็นองค์กรที่มีพลังมากที่สุดการเป็นหน่วยงานที่เข้มแข็งมากที่สุดในด้านการจัดกำลัง การจัดหน่วยงาน ระบบการฝึกอบรมรวมทั้งมีเอกภาพในการบังคับบัญชา ระเบียบวินัย และเป็นผู้คุมกำลังอาวุธไว้จึงทำให้ทหารมีสมรรถภาพเข้มแข็งกว่าองค์กรทางพลเรือนซึ่งยังขาดการรวมพลังที่แข็งแกร่งมั่นคงเหมือนองค์กรทางทหาร

ในประเทศไทย มูลเหตุและสภาพแวดล้อมที่ทำให้ทหารได้ก้าวเข้าสู่การเมืองและเริ่มมีบทบาททางการเมือง มีหลายประการด้วยกันคือ

๑. ทหารมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕

ตามประวัติศาสตร์ของชาติไทย ทหารได้มีบทบาททางการเมืองมาเป็นเวลานานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏว่าตำแหน่งพระมหากษัตริย์นั้นเป็นตำแหน่งที่ช่วงชิงกันได้ด้วยอำนาจและกำลังทหาร ผู้ใดมีกำลังทหารมากที่สุดก็มักจะได้อขึ้นเสวยราชสมบัติ เพราะกรุงศรีอยุธยามีได้มีการสืบราชสันตติวงศ์ดังเช่นสมัยสุโขทัย^{๑๔} ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ในสมัยนั้นประเทศไทยยังมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์ทรงอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองประเทศทุกอย่างแต่เพียงผู้เดียวทั้งทางด้านการเมืองการปกครองและการทหาร จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยกำลังทหารเป็นเครื่องสนับสนุนอำนาจให้เข้มแข็งด้วย ครั้นเมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น คณะผู้นำฝ่ายทหารจึงได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยการใช้กำลังเป็นเครื่องสนับสนุนในฐานะผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ทั้งนี้เพราะว่าการยึดอำนาจการปกครองครั้งนี้ บรรดานายทหารได้เป็นกำลังสำคัญของคณะราษฎร ตั้งแต่เริ่มวางแผนการเตรียมการและปฏิบัติการและที่สำคัญที่สุดก็คือ การปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองครั้งนี้จำเป็นต้องใช้กำลังทหารเป็นเครื่องสนับสนุนจึงจะทำการได้สำเร็จ

^{๑๔}กมล สมวิเชียร ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๕๕

เนื่องจากบรรดานายทหารทั้งหลายที่มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ ต้องการที่ป้องกันตนเองให้พ้นผิดและดำเนินการปกครองประเทศตามอุดมการณ์ของตน จึงได้เข้ารับตำแหน่งหน้าที่ทางการเมือง และงานด้านบริหารราชการของรัฐบาลในฐานะผู้มีส่วนร่วมทำการปฏิบัติได้สำเร็จ ควบคู่กันไปด้วย อย่างไรก็ตาม แม้วาคณะผู้นำฝ่ายทหารจะให้เหตุผลในการปฏิวัติครั้งนี้ว่า "ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อต้องการให้ประเทศพ้นจากความอ้ำอึ้งไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ โดยดำเนินการตามแบบอย่างของประเทศในยุโรปและอเมริกา" ก็ตามที่ แต่เมื่อนายทหารได้ก้าวเข้ามาสู่วงการเมืองแล้วและได้รับเกียรติยศ อำนาจชื่อเสียง ตลอดจนผลประโยชน์ตอบแทนหลายอย่างนานับประการ จึงเป็นเหตุให้นายทหารบางคนบางกลุ่มเกิดความพอใจและมีความปรารถนาที่จะครองอำนาจเช่นนั้นตลอดไป ดังนั้น การใช้กำลังเป็นเครื่องมือในการรักษามอำนาจและการที่จะได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองนั้นจึงเป็นวิธีการที่นายทหารนิยมใช้และปฏิเสธวิธีอื่นซึ่งสอดคล้องกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยซึ่งต้องมีการผลัดเปลี่ยนรัฐบาลหมุนเวียนกันไปตามวาระโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ

๒. เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศเกิดความวุ่นวายยุ่งเหยิงสับสนอลเวง คณะผู้นำฝ่ายทหารจะถือโอกาสเข้าสู่วงการเมืองในช่วงเวลาที่บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะที่วุ่นวายสับสนอลเวงด้วยการก่อความวุ่นวายของกลุ่มชนต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากกรณีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งเกิดมีการทุจริตในการเลือกตั้งครั้งนั้น ทำให้ประชาชนและนิสิตนักศึกษาส่วนหนึ่งไม่พอใจและแสดงออกโดยการเดินขบวนคัดค้านและเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งขึ้นใหม่ เมื่อรัฐบาลของจอมพล ป. ไม่ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องดังกล่าว ประชาชนและนิสิตนักศึกษารวมทั้งสื่อมวลชนต่าง ๆ จึงเริ่มการประท้วงรัฐบาลมากขึ้นเป็นลำดับ ในภาวะการณ์ที่กำลังสับสนวุ่นวายและประชาชนไม่พอใจรัฐบาลอยู่นั้น จอมพลสฤษดิ์ จึงได้ถือโอกาสใช้กำลังล้มล้างรัฐบาลของจอมพล ป. ด้วยการทำรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ โดยให้เหตุผลว่า เพื่อแก้ไขสถานการณ์ของบ้านเมืองให้พ้นจากความวุ่นวายยุ่งเหยิงทั้งหลายและเห็นภาวะอันสุดแสนที่จะดำเนินการแก้ไขได้โดยวิธีการอันสงบ จึงจำเป็นต้องใช้กำลังเข้าทำการแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว เมื่อผู้นำฝ่ายทหารได้ครองอำนาจทางการเมืองแล้วก็มีความอยากความปรารถนาที่จะครองอำนาจตลอดไป โดยอ้างหรืออาศัยสถานการณ์และความวุ่นวายมาอย่างแล้วก็ใช้กำลังเข้าทำการยึดอำนาจและปกครองประเทศในรูปรัฐบาลเผด็จการแบบทหาร ดังจะเห็นได้จากช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ -

๒๕๑๖ คณะทหารซึ่งมี จอมพลสฤษดิ์และจอมพลถนอมเป็นผู้นำได้ทำการปกครองประเทศในรูป
เผด็จการแบบทหารเป็นเวลานานถึง ๑๖ ปี

๓. ทหารเป็นหน่วยงานที่มีพลังแข็งแกร่งและควบคุมกำลังของประเทศชาติ

เนื่องจากทหารเป็นหน่วยงานของประเทศที่มีการจัดระเบียบวินัยที่เข้มแข็ง (Good Discipline) ตลอดจนมีระบบการฝึกอบรมที่ดี (Well - trained) ในทุกชั้นตอนของตำแหน่ง
หน้าที่ทางทหารนับตั้งแต่พลทหารจนถึงระดับชั้นนายพลและมีการจัดระบบงานที่เป็นเอกภาพในการ
บังคับบัญชา (Unity of Command) ทำให้การสั่งการทางทหารได้เป็นไปโดยฉับพลันทันที ยิ่งไป
กว่านั้น ในด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการฝึกอบรมของทหารจะมีการปลูกนิสัยให้ยึดมั่นใน
"ชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ ความเสียสละ ความสามัคคี ตลอดจนการเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาตามลำดับ
อย่างเคร่งครัด" อีกประการหนึ่ง ที่ตั้งของกองทหาร (Location of the Military Bases)
อันได้แก่หน่วยกำลังทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศที่สำคัญของประเทศไทยก็มักจะอยู่ใน
เมืองหลวงหรือใกล้เมืองหลวงซึ่งเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์แทบทั้งสิ้น^{๒๐} ด้วยเหตุนี้
องค์กรทางทหารเป็นหน่วยงานที่มีพลังแข็งแกร่งเป็นอย่างยิ่งและได้เปรียบของผลกระทบเร็วอยู่แล้ว
จึงสามารถใช้กำลังอาวุธเป็นปัจจัยในการก้าวเข้ามาสู่วงการเมืองซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ในนครหลวงได้
โดยง่าย

๔. ทหารปรารถนาที่จะเห็นความเจริญของประเทศชาติ

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น มูลเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งก็เนื่องมาจาก
นายทหารส่วนหนึ่ง อาทิ พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา, พันตรีหลวงทิบูลสงคราม และ ร้อยโท
ประยูร ภมรมนตรี เป็นต้น ได้ไปศึกษาในประเทศยุโรปโดยเฉพาะฝรั่งเศสและเยอรมนี นายทหาร
เหล่านี้ได้รับการฝึกอบรมแบบยุโรปและได้เห็นความเจริญของประเทศในยุโรปซึ่งมีการปกครองตาม
ระบอบประชาธิปไตย จึงมีความปรารถนาที่จะนำรูปแบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมาใช้

^{๒๐}ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ เรื่องเดิม, หน้า ๒๓๗

กับเมืองไทยเพื่อทำให้เมืองไทยมีความเจริญตามแบบประเทศในยุโรป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า
 บรรดานายทหารที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ส่วนหนึ่งมีอุดมคติและม
 ความปรารถนาที่จะเห็นประเทศไทยมีความเจริญดัง เช่นนานาอารยประเทศในยุโรปและอเมริกา
 ส่วนคณะนายทหารที่ทำการปฏิวัติรัฐประหารหลังจากปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ส่วนมากมักจะเป็น
 นายทหารพื้นเมืองซึ่งได้รับการศึกษาในประเทศจึงไม่ค่อยมีความศรัทธายึดมั่นในการปกครองตาม
 ระบอบประชาธิปไตยเท่าใดนัก ดังจะเห็นได้จากช่วงระยะเวลาที่จอมพลสฤษดิ์ ครองอำนาจก็มัก
 จะอ้างอยู่เสมอว่าทำเพื่อประชาธิปไตย แต่จอมพลสฤษดิ์ก็มิได้ให้ความสำคัญในการวางรากฐาน
 การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด และมีใ้มีการวางแผนพัฒนาทางการเมือง
 เป็นลำดับชั้นเลย ตรงกันข้ามกลับมีการริรอนจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนอย่าง
 เข้มงวดกวาดขันในทุกวิถีทาง จอมพลสฤษดิ์ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว
 ซึ่งการกระทำดังกล่าวได้ส่งผลสะท้อนต่อระบบการเมืองของไทยให้หมวมลุดกถูกลูกหลานปราศจากเสถียร
 ภาพมาจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน ดังจะให้เห็นโดยละเอียดต่อไป

๕. ทหารมีวัฒนธรรมที่สนับสนุนการใช้กำลังเป็นเครื่องแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ของประเทศชาติ
 เนื่องจากทหารมีหน้าที่หลักในการรักษาและป้องกันประเทศชาติ ทหารได้รับการฝึกอบรมใน
 ด้านการใช้กำลังเข้าแก้ปัญหาของชาติเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น คณะทหารจึงนิยมแก้ปัญหาโดยยึดหลัก
 ความเด็ดขาด เน้นความรวดเร็วเป็นประการสำคัญ เมื่อคณะทหารได้เห็นการปกครองตามวิถีทาง
 ของประชาธิปไตยซึ่งให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง และอนุญาตให้มีการต่อสู้แข่งขัน
 กันระหว่างพรรคการเมือง และมีการแสดงออกถึงความรู้สึกและการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของ
 กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่คอยบีบบังคับให้รัฐบาลต้องพิทักษ์คุ้มครองผลประโยชน์ของ
 ประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ รวมทั้งการที่สื่อมวลชนอันได้แก่ หนังสือพิมพ์ ใ้วิทยุภาพโทรทัศน์
 การบริหารงานของรัฐบาล ตลอดจนการที่รัฐบาลบริหารงานอย่างล่าช้าอยู่ในความควบคุมของสภา
 ตลอดเวลา เป็นต้น ดังนั้น ทหารจึงไม่ค่อยเห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าวและต้องการนำวิธีการของ
 ทหารมาใช้ในการแก้ปัญหาทางการเมือง

๖. รายได้และความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่รวมถึงอำนาจและอิทธิพลต่าง ๆ

เนื่องจากการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของไทยเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดอำนาจเกียรติยศ ชื่อเสียงและมีรายได้รวมทั้งผลประโยชน์ตอบแทนเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากนายทหารที่มีตำแหน่งทางการเมืองสามารถสร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเองโดยทางลัดซึ่งถ้าเขาจะอาศัยตำแหน่งหน้าที่ราชการแต่เพียงทางเดียวแล้ว เขาจะไม่มีโอกาสก้าวหน้าเลื่อนชั้นขึ้นไปถึงตำแหน่งสูง ๆ หรือสร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเองได้อย่างรวดเร็วที่เดียว ดังจะเห็นได้จากที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองเพียงไม่กี่ปีก็ได้เลื่อนยศจากพลตรีเป็นจอมพลเดย์ที่เดียว หรือกรณี พลโท ฝัน สุธะวณิช หลังจากที่ เป็นผู้ นำ ในการ ทำ รัฐ ประหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ แล้ว ก็ได้เลื่อนยศ เป็นจอมพล เป็นต้น ซึ่งนักวิจารณ์ได้วิจารณ์ไว้อย่างน่าฟังว่า

" รัฐบาลไม่มีความยุติธรรม เอาแต่พวกพ้องของตัวเองเข้าบรรจุในตำแหน่งการงาน โดยไม่คำนึงถึงคุณวุฒิและความสามารถ ทั้ง ๆ ที่คนที่ เป็น ชั้น ร้อยโท เป็น ชั้น นั้น ไม่ใช่ เป็น ผู้หลักแหลมในกองทัพบกอะไรนักซึ่งยอมทราบบูอยู่ด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายทหารรุ่นเดียวกันช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๐ เพียงชั่วระยะเวลา ๕ ปีเท่านั้นได้ เป็น อธิบดี เช่นนี้ เอาความเจตนาชั่วเวลาศตวรรษมาจากไหนกัน ไม่ใช่เอามาจากพวกพ้องของตัวบรรจุตำแหน่งสูง ๆ คอกหรือ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มีแต่ชาวสารภีรอกหม้อและชาวบ้านเรือนเขาอยู่ แต่ครั้นหลังจากการปฏิวัติเพียง ๖ - ๗ ปีก็มีตึกกรมบ้านเรือนและมีรถยนต์เป็นของตัวเอง เขาทำอะไรกันจึงไคร่ำรวยรวดเร็วเช่นนั้น "๒๑

ส่วนนักรัฐศาสตร์อีกสองท่านก็ได้วิจารณ์ไว้ท่านเองเกี่ยวกับว่า

" รายได้และผลประโยชน์มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ผู้นำฝ่ายทหารเข้าทำการยึดอำนาจทางการเมือง เพราะบรรดานายทหารชั้นนำจะมีรายได้พิเศษนอกเหนือไปจากเงินเดือน เช่น มีโอกาสเป็นรัฐมนตรี, ผู้ช่วยรัฐมนตรี, เลขาธิการรัฐมนตรี, ผู้อำนวยการสำนักงานต่าง ๆ รวมทั้งองค์การรัฐวิสาหกิจ เช่น องค์การท่าเรือ, องค์การโทรศัพท์

๒๑ เลื่อน ศราภย์วนิช ต้นร่างของข้าพเจ้า (พระนคร: มิตรนาการพิมพ์, ๒๕๑๒)

การไฟฟ้า, การรถไฟแห่งประเทศไทยและโรงงานยาสูบ เป็นต้น ทำให้นายทหารชั้น
 ผู้ใหญ่มีทางได้เงินพิเศษมาใช้จ่ายเสริมความมั่นคง แต่ในรูปแบบการปกครองระบอบ
 ประชาธิปไตยซึ่งรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน จะทำให้นายทหารเหล่านี้
 หหมดโอกาสที่จะไปดำรงตำแหน่งทางรัฐวิสาหกิจหรือองค์กรต่าง ๆ หรือมีแต่น้อยมาก
 ดังนั้น นายทหารที่ตองการหาเงินพิเศษหรืออภิสิทธิ์อย่างอื่นเพื่อจะประกอบโดยสร้าง
 ความร่ำรวยมั่งคั่งให้แก่ตนเองมีฐานะที่ร่ำรวยเกิน ฐานะทางทหารรุ่นก่อน ๆ ที่เขามีบทบาท
 ทางการเมือง จึงก้าวเขาสู่วงการเมืองด้วยการใช้กำลังเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
 เพื่อหวังอำนาจและสร้าง ความร่ำรวยให้แก่ตนเอง"^{๒๒}

แม้จะจอมพลสฤษดิ์ ทั้ง ๆ ที่เคยกล่าวขรารณอยู่เสมอว่าไม่ต้องการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่อง
 ทางการเมือง เพราะขาดความชำนาญและศิลปะความสามารถในด้านนี้ ครั้นเมื่อได้มีโอกาสเข้าไป
 สัมผัสกับอำนาจและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการครองอำนาจทางการเมือง เขาก็หลงติดอยู่ในอำนาจ
 และผลประโยชน์อันเกิดจากการครองอำนาจทางการเมืองจึงไม่ยอมปล่อยให้อำนาจนั้นให้หลุดไปหรือตก
 ไปอยู่ในมือของบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นเลย ยิ่งกว่านั้น จอมพลสฤษดิ์ยังได้พยายามที่จะครองอำนาจ
 เสียคนเดียวให้มากที่สุดและเป็นเวลานานที่สุดดังจะเห็นได้ในตอนต่อไป ซึ่งผู้นำทหารรุ่นต่อ ๆ มา
 ก็ได้ออเอาแบบอย่างดำเนินตามรอยที่จอมพลสฤษดิ์ได้กระทำและปฏิบัติมาแล้ว ดังนั้นผู้เขียนจึงถือว่า
 "อำนาจอิทธิพลและความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่รวมทั้งรายได้ผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นปัจจัย
 ที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลถึงคุณลักษณะให้นายทหารก้าวเขามาบทบาททางการเมือง"

อาจกล่าวได้ว่า การที่ผู้นำทหารก้าวเขามาสู่วงการเมืองด้วยการใช้กำลังเปลี่ยนแปลง
 ทางการเมืองดังกล่าว มิใช่จะเป็นผลเสียหายเสมอไป ในบางกรณี ผู้นำทหารอาจมีความ
 จำเป็นในการใช้กำลังทหารของชาติเข้าทำการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ดังเช่น การปฏิวัติ ๒๔๗๕
 ทหารก็นับได้ว่ามีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนเข้าสู่ระบอบ
 การปกครองประชาธิปไตย ผู้เขียนเชื่อว่าทหารจะได้รับความนิยมนศรัทธาจากประชาชนยิ่งขึ้น ถ้าทหาร

^{๒๒}ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ และ รอส พรินซ์เขียน อุปสรรคของระบอบประชาธิปไตยไทย
 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๗) หน้า ๖๓

เข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมืองด้วยการไร้อำนาจ เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ ปัญหาความวุ่นวายหรือสถานการณ์อันเลวร้ายของชาติในยามคับขันเท่านั้น และเมื่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใดคลี่คลายกับเข้าสู่ภาวะปรกติสงบเรียบร้อยดีแล้ว ผู้นำทางทหารจะมอบอำนาจทางการเมืองให้แก่รัฐบาลพลเรือนโดยเร็วที่สุดโดยไม่มีการหวงอำนาจ ไม่มีการอ้างถึงความไม่พร้อมของประชาชน ไม่มีการอ้างถึงสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างยืดยาวต่อไป ซึ่งนักรัฐศาสตร์ท่านหนึ่งได้วิจารณ์ถึงบทบาทของทหารกับการเมืองไว้อย่างน่าฟังว่า

" การปกครองแบบทหารโดยใช้อำนาจเด็ดขาดนั้น น่าจะมีได้เพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง ในเมื่อสถานการณ์ของประเทศชาติตกอยู่ในภาวะคับขันอย่างแท้จริงเท่านั้น จะยึดถือเป็นแบบปกครองประเทศที่ถาวรมั่นคงไม่ได้ ทหารควรจะมีความหวังโยในการปกครองแบบประชาธิปไตยมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวและพยายามที่จะให้ประเทศกลับเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ โดยถือหลักที่ว่า "ทหารมีบทบาทเพียงผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ชั่วคราว" เมื่อสถานการณ์ยุ่งเหยิง วุ่นวายสับสนต่าง ๆ คลี่คลายไปในทางที่ดีแล้วก็รีบคืนอำนาจให้แก่รัฐบาลพลเรือน ทั้งนี้ก็เพราะว่า การปกครองแบบเผด็จการนอกจากจะก่อให้เกิดความลาช้าในทางการเมืองในระยะยาวและในตัวของมันเองแล้วยังเป็นระบบที่ไม่มีเสถียรภาพ เพราะเป็นการปกครองที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเพียงคนเดียวหรือไม่ก็ถุน การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมักจะเป็นไปในแบบรุนแรงและฉับพลัน ประสิทธิภาพของไทยในอดีตที่มีการชิงราชสมบัติในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และการปฏิวัติรัฐประหารใน "ยุครัฐธรรมนูญ" น่าจะเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงสับสนุนข้อคิดเห็นนี้ได้ เราคงไม่ลืมว่า ทหารนั้นยังเป็นปุถุชนที่มีอารมณ์และกิเลส เมื่อได้เข้าลิ้มรสแห่งอำนาจก็ยอมหลงใหลและโลภที่จะไต่บริวารจนนั้นตลอดไป ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในบางประเทศ ทหารสนใจทั้งอำนาจ สตรีเพศ และเงินทอง ขาดหาสรวีวารซึ่งทหารประเภทนี้มักจะอ้างว่า ตนเองทำเพื่อประเทศชาติ เพื่อเสถียรภาพหรือประสิทธิภาพอะไรก็แล้วแต่ ย่อมอ้างได้ทั้งนั้น แต่คนที่เชื่อในความจริงใจของนายทหารประเภทนี้ก็มีแต่คนโง่ที่ไม่ใช้ปัญญา และไม่เข้าใจเหตุผลหรือนักวิชาการที่ไม่เข้าใจสภาพความเป็นจริงนอกทฤษฎี

ทหารควรจะรอบรู้ในวิชาทหาร เพราะถือเป็นอาชีพและความรับผิดชอบหลักของทหาร ถ้าทหารไม่สนใจในการป้องกันประเทศแล้วจะให้ใครสนใจ ทหารจะเป็นเอกตึกตะในทุกระดานวิชาการ เก่งเป็นพระอินทร์ทุกอย่างคงเป็นไปได้ หรือถ้าทหารต้องการเช่นนั้น เราก็น่าจะเห็นพ้องต้องกันว่า ทหารไม่มีความจำเป็นในการป้องกันประเทศไทยเท่าใดนัก เพราะถ้าจวนตัวเข้าจริง ๆ ก็คงหาทางออกเอาตัวรอดไปได้โดยวิธีการทูต ประวัติศาสตร์ชาติไทยได้แสดงให้เห็นว่า ถ้าคนอย่างสมเด็จพระนเรศวรหรือพระเจ้าตากสิน ไปมีวสันพระทัยในทางอื่น อาทิเช่น การค้า เป็นกรรมการบริษัทลูกจีน หรือบริษัทเพื่อนอนกิน ไปเอาดีทางอื่นซึ่งไม่ใช่บุพพวิสัยแล้ว ชาติไทยจะเป็นรูปรางมาให้เราได้อยู่อาศัยอย่างอยู่เย็นเป็นสุขสบายเท่าทุกวันนี้หรือ

ดังนั้น ถ้าผู้นำทางทหารมีความหวังใยจะการุณสร้างเสถียรภาพทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจัง ต้องการให้มีการพัฒนาทางการเมืองไปสู่ระบบที่เคารพด้วยความรู้สึกจริง ๆ แล้ว ก็ควรจะเลิกดมระบบการปกครองแบบเผด็จการเสียแล้วหันมาใช้ระบบที่ไร้เสียงของประชาชนเป็นเครื่องสนับสนุนซึ่งอาจจะหยวนในเรื่อง "ประสิทธิภาพ" อยู่บ้าง แต่ก็พลังทนทานและมีความยืดหยุ่นประสมประสานยิ่งกว่าระบบคนเดียวหรือคนกลุ่มเดียวมากมายเท่านั้น^{๒๓}

แม้ว่าจะมีสาเหตุและปัจจัยสำคัญ ๆ ที่ทำให้ผู้นำฝ่ายทหารก้าวเข้าสู่อำนาจทางการเมืองดังกล่าวกก็ตาม ถ้าผู้นำทางทหารเข้าสู่การเมืองเพราะมีความปรารถนาที่ต้องการให้ประเทศชาติพ้นจากความวุ่นวายสับสนหรือวิกฤตการณ์อันเลวร้ายทางการเมืองก็นับว่าไม่เป็นสิ่งที่เสียหายและเป็นอุปสรรคต่อวิถีทางของประชาธิปไตย แต่ผู้นำฝ่ายทหารเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองโดยการใช้อำนาจเป็นเครื่องสนับสนุนเพราะหวังอำนาจและสร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเองแล้วก็นับว่าเป็นผลร้ายต่อวิถีทางของประชาธิปไตยมาก เพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายเฉื่อยชาและเฉยเมยขาดความกระตือรือร้นขาดความสนใจ ขาดการเรียนรู้ทางการเมืองต่างคนต่างเอาตัวรอด โดยถือ

^{๒๓} กมล สมวิเชียร ทหารกับการเมือง เอกสารกระดาษโรเนียว แผนกตำรา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ว่าการเมืองเป็นสิ่งที่เลวร้าย ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้ประเทศชาติก้าวไปสู่ความหายนะได้เร็วขึ้น ดังนั้น ผู้นำฝ่ายทหารที่มีความปรารถนาดีต่อประเทศชาติและมีความหวังใจที่จะเริ่มต้นวางรากฐานของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยไปแล้วไม่ควรจะหวงอำนาจและปล่อยให้รัฐบาลพลเรือนทำหน้าที่ปกครองประเทศสืบต่อเนื่องกันไม่ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

๑.๔ การเริ่มต้นของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบอบประชาธิปไตย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยการปฏิวัติของ "คณะราษฎร" ซึ่งได้ตั้งจุดมุ่งหมายที่จะมอบอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศให้แก่ปวงชนชาวไทยได้โดยสิทธิออกเสียงเลือกรัฐบาลตามระบอบประชาธิปไตย^{๒๔} ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติตามแบบอย่างของประเทศอังกฤษ^{๒๕}

ก้าวแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ประสบความสำเร็จราบรื่นเป็นอย่างมาก เพราะจุดประสงค์ความมุ่งหมายเดิมของคณะราษฎรสอดคล้องกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังพระราชดำรัสที่ว่า

" เมื่อพระยาพหลพลพยุหเสนา กับพวกได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองโดยใช้กำลังทหารในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้วก็มีหนังสือมาอัญเชิญข้าพเจ้าให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าได้รับคำเชิญนั้นเพราะเข้าใจว่าพระยาพหลฯ และพวกจะสถาปนารัฐธรรมนูญตามแบบอย่างประเทศทั้งหลายซึ่งใช้การปกครองตามหลักนั้นเพื่อให้ประชาชนได้มีสิทธิที่จะออกเสียงในวิธีดำเนินการปกครองประเทศและนโยบายต่าง ๆ

^{๒๔} นรงค์ ดินสวัสดิ์ และ รอด พริตเชี่ย, เรื่องเดิม, หน้า ๒๔

^{๒๕} ประยูร ภมรมนตรี, พลโท บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพื่อนนคร, ๒๕๓๗), หน้า ๘ - ๑๐

อันจะเป็นส่วนไคส่วนเสียแก่ประชาชนทั่วไป ข้าพเจ้ามีความเลื่อมใสในวิธีการ
เช่นนี้อยู่เสมอ และกำลังคำริจะจัดการ เปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ
สยามให้เป็นไปตามรูปนั้นโดยมีให้มีการกระทบกระเทือนอันร้ายแรง"^{๒๒}

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยโดยการใช้กำลังเข้าทำการปฏิวัติเมื่อ ๒๔๗๕ นั้นไคสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่าด้วยการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนาของ Samuel Huntington ที่ว่าการ เปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) มีความสัมพันธ์กับการใช้กำลังรุนแรงเนื่องจากคณะผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ มีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมืองของไทยให้เป็นแบบสมัยใหม่ที่มี รัฐสภา รัฐธรรมนูญ และระบบราชการตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งระบบทางการเมืองในขณะนั้นไม่เปิดทางเลือกให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีสันติไค จึงต้องใช้วิธีการรุนแรงดังกล่าว แต่เนื่องจากการปฏิวัติของคณะราษฎรในครั้งนั้นเป็นการใช้กำลังที่ประชาชนมิไคเข้าร่วมต่อสู้เรียกร้องเข้าทำการ เปลี่ยนแปลงด้วยเลย ยิ่งไปกว่านั้น ถึงแม้คณะราษฎรจะไม่ทำการปฏิวัติ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็จะทรงมอบรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนอยู่แล้ว การเริ่มการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยที่ประชาชนมิไคเข้าร่วมรณรงค์ด้วยเช่นนี้ จึงทำให้ประชาชนเองขาดการตื่นตัว ไม่ตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพและการรวมพลังทางการเมือง เพื่อมีบับบังคับให้รัฐบาลต้องรักษานโยบายของตน แต่กลับปล่อยให้คณะนายทหารซึ่งมีการตื่นตัวทางการเมืองมากกว่า มีกำลังแข็งแกร่งกว่าใช้กำลังเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและผลักดันเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนกันเรื่อยมาโดยถือหลักที่ว่า "อะไรเป็นสิ่งที่ทหารยอมรับว่าดี สิ่งนั้นประชาชนจะต้องยอมรับว่าดีงามตามไปด้วย" อันนี้เราเห็นไคจากการปฏิวัติ ๒๕๐๑ ซึ่งนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งอ้างว่าทำเพื่อสังคม แต่โดยที่แท้ในเนื้อหาสาระและความเป็นจริงแล้วเป็นการปฏิวัติเพื่อตัวเองมากกว่าเพื่อสังคม ดังจะไควิเคราะห์เป็นลำดับไป

^{๒๒}ชาลี เตียมกระแสดินทร์ "พระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติ" เบื้องหลังพระปกเกล้าฯ สละราชสมบัติ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิทย์านุกูล, ๒๕๑๖), หน้า ๔๖๖-๔๖๗

๑.๕ แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของคณะผู้ก่อการปฏิวัติ ๒๔๗๕

การปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะผู้ก่อการปฏิวัติได้ตั้งเป้าหมายและอุดมคติไว้ ๑๐ ประการ คือ

๑. ต้องให้พระเจ้าแผ่นดินตลอดไป
๒. ต้องทำเพื่อประชาชนไทย
๓. ต้องเคารพความเห็นซึ่งกันและกัน
๔. ต้องมีความเห็นอันเที่ยงตรง
๕. ต้องทำเพื่อมุ่งจรรโลงประเทศไทยให้ก้าวหน้า
๖. ต้องไม่ทรยศต่อประเทศชาติ
๗. ต้องมีความมีศีลย์สุจริต
๘. ต้องไม่เยอหยิ่งถือตัว
๙. ต้องมีความประพฤติดี
๑๐. ต้องรักษาหน้าที่โดยเด็ดขาดและเที่ยงตรง^{๒๗}

ส่วนแนวความคิดของคณะผู้ก่อการปฏิวัตินั้นอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ พวก คือ พวกแรกได้แก่ นักเรียนไทยในยุโรปและอังกฤษ อาทิ หลวงประดิษฐมนูธรรม และจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างจริงจัง โดยเฉพาะหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์แนบแน่นคงจะเห็นได้จากเค้าโครงเศรษฐกิจซึ่งมีเป้าหมายที่จะนำปวงชนชาวไทยไปสู่ยุคแห่งความสุขสมบูรณ์^{๒๘} พวกที่สองได้แก่ คณะทหาร อาทิ พระยาพระหลพลพยุหเสนา, พระยาทรงสุรเดช, พระยาฤทธิ์อาภากร, พระประศาสน์พิทยายุทธ เหล่านี้ไม่ค่อยมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แน่ชัด แต่ต้องการทำรัฐประหารเท่านั้น พระยาพหลพลพยุหเสนา ประสงค์ความ

^{๒๗} วิเทศกรณีย์ (นามแฝง) ประวัติศาสตร์ชาติไทยอดีตและปัจจุบัน (พระนคร : สำนักพิมพ์ ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๒), หน้า ๕๑ - ๕๒

^{๒๘} ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, อุดมการณ์ทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒๕ - ๑๓๐

นิคหวังที่ไม่มีความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ราชการ ประกอบกับไม่สามารถผลักดันให้รัฐบาลระงับ การซื้อปืนสโตรคบินที่ล้าสมัยจากรัฐบาลฝรั่งเศสจนถึงกับกล่าวว่า "ผมเป็นทหาร เหตุทางฝ่าย ผมจึง เริ่มมาจากหน้าที่ทางทหารของผม"^{๒๕} ส่วนพวกสุดท้ายได้แก่ บุคคลที่ด้วยโอกาสเพื่อหวัง ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ราชการสำคัญ ๆ ทั้งที่ตัวเองขาดความรู้และไม่เคยผ่านงานตำแหน่ง มาก่อนเลย^{๓๐}

อาจกล่าวได้ว่า การปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น เป็นการปฏิวัติที่ไม่ไร้อุดมการณ์ เสีย ที่เดียว เพราะในขั้นแรกเริ่ม ส่วนหนึ่งเป็นผู้มีอุดมการณ์ มีอุดมคติและจุดมุ่งหมายที่แน่นอน มีความปรารถนาดีต่อประเทศชาติต้องการพัฒนาให้ไทยเป็นชาติที่ก้าวหน้าเหมือนกัน^{๓๑} แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าสมาชิกส่วนใหญ่ของคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเลย^{๓๒} ดังนั้น อุดมการณ์ของคณะราษฎรจึงหยุดอยู่แก่ตัวผู้ประกาศอุดมการณ์เท่านั้น ดังจะเห็นได้ว่าในขั้น ต้น ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ได้พยายามชำระสะสางความอยุติธรรมในระบบการเมือง และวางราชการอยู่เหมือนกัน แต่ในไม่ช้าก็เกิดความโล่งอกงามขึ้นในจิตใจของเขาเป็นลำดับ จนหลงติดอยู่ในวิมานอันได้แก่อำนาจและผลประโยชน์ต่าง ๆ ดังนั้นแทนที่จะทำลายมูลเหตุแห่ง ความอยุติธรรม พวกเขากลับเรียกหาความร่วมมือจากผู้ที่เคยอยู่ในวิมานนั้นมาก่อนและรวบรวม กำลังกันเข้ารักษาวิมานนั้นไว้อย่างเข้มแข็ง^{๓๓} จึงลักษณะดังกล่าวได้กลายเป็นมรดกหรือประเพณี

---

^{๒๕} กุหลาบ สายประดิษฐ์ เบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ อักษรการพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๕๕ - ๕๖

^{๓๐} วิชัย บำรุงฤทธิ์ บันทึกของพระยาทรงสุรเดชในบันทึกนักปฏิวัติไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ, ๒๕๐๓), หน้า ๕๔

^{๓๑} กมล สมวิเชียร พัฒนาทางการเมืองไทย (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมนศาสตร์ แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒ - ๑๓

^{๓๒} ยรรงก์ พรพิริยะกุลชัย ประเทศไทยกับการพัฒนาการเมือง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ อักษรสัมพันธ์, ๒๕๑๓), หน้า ๔๑

^{๓๓} ศรีบูรพา(นามแฝง) จนกว่าเราจะพบกันอีก (กรุงเทพฯ : สมชายการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๓๓

ให้คณะทหารที่มีกำลังอาวุธได้เจริญรอยตามถือเอาการไว้กำลังเป็นทางเลือกในการตัดสินใจแก้ปัญหาการเมืองซึ่งเมื่อใดอำนาจมาด้วยกำลังก็ต้องรักษาไว้ด้วยกำลังเช่นกันโดยไม่ยอมปล่อยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมใช้สิทธิใช้เสียงในการปกครองประเทศซึ่งลักษณะเช่นนี้ก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจมีกำลังแข็งแกร่งกว่าไว้กำลังและอำนาจนั้นในทางที่ผิดและทำเพื่อตัวเองได้โดยง่ายเพราะไม่มีผู้ใดกล้าคัดค้านกล่าววิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งรัฐบาลยุคปฏิวัติ ๒๕๐๑ อันมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้ารัฐบาลเป็นตัวอย่างในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

๑.๖ การขัดแย้งในกลุ่มคณะราษฎร

การขัดแย้งในกลุ่มคณะราษฎรได้เริ่มเกิดขึ้นมาก่อนการปฏิวัติแล้ว แต่เป็นการขัดแย้งที่ไม่ถึงขั้นรุนแรงถึงกับแตกหักที่จะแตกแยกกันจึงสามารถร่วมกันทำการปฏิวัติได้สำเร็จ ครั้นเมื่อทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแล้ว การแตกแยกในคณะราษฎรก็เริ่มปรากฏชัดขึ้นเป็นลำดับจนถึงขั้นแตกหักในที่สุด ดังโคลกลาวแล้วว่า ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนน้อยเท่านั้นที่มีอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนอีกพวกหนึ่งส่วนใหญ่ไม่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเลย ลักษณะที่แตกต่างกันเช่นนี้ย่อมนำมาซึ่งความขัดแย้งการแตกแยกกันได้โดยง่ายเพราะขาดแนวความคิดที่ไปในทางเป้าหมายในทางเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากการขัดแย้งที่มักจะมีเกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ ระหว่าง พระยาทรงสุรเดช กับหลวงพิบูลสงคราม เนื่องจากพระยาทรงสุรเดชเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองอย่างแรงกล้า ไม่ยอมรับในความสามารถของคนหนุ่มในคณะปฏิวัติ ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนรวมทั้งไม่ยอมรับอุดมการณ์ของหลวงประดิษฐมนูธรรม ส่วนหลวงพิบูลสงครามกลับยอมรับและสนับสนุนความคิดเห็นของหลวงประดิษฐมนูธรรมเสมอ^{๓๔} ฝ่ายพระยามโนปกรักษ์ก็ไม่ยอมจำกัดบทบาทของตนให้เป็นเพียงหุ่นเชิดของคณะราษฎรตามความมุ่งหวังของผู้ก่อการ แต่กลับเล่นการเมืองอย่างเปิดเผยโดยพยายามรวมกลุ่มกับฝ่ายทหารคนสำคัญ อาทิ พระยาทรงสุรเดช^{๓๕}

^{๓๔} ขจักษ์ บุรุษพันธ์ การเมืองและพรรคการเมืองไทย (พระนคร: โรงพิมพ์บางสะพานการพิมพ์, ๒๕๑๑), หน้า ๑๖๑

^{๓๕} ธีรอนันต์ สมุทรวณิช เรื่องเดิม, หน้า ๑๓๐ - ๑๓๑

การขัดแย้งภายในกลุ่มคณะราษฎรปรากฏชัดยิ่งขึ้นเมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอเค้าโครง
 เสรฐภักดีต่อคณะรัฐมนตรี พระยาทรงสุรเดช พระยามโนปกรณนิติธาดา พระยาราชวังสัน พระยา
 ศรีวิภาควาจา พระยาฤทธิอาคเนย์และพระประภาสพิทยายุทธได้ร่วมกันคัดค้านว่าเค้าโครง
 เสรฐภักดีนี้เป็นโครงการของคอมมิวนิสต์แบบเดียวกับรัสเซีย หลังจากนั้น พระยาทรงสุรเดช
 พระยาฤทธิอาคเนย์ พระประภาสพิทยายุทธ ก็ได้หันไปร่วมมือกับพระยามโนปกรณซึ่งมีแผนที่จะ
 ทำลายคณะราษฎรอยู่แล้วด้วยการสร้างอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) คือ เติ้ลกิจการโดย
 ขนชั้นขุนนางหรือการมอบอำนาจการปกครองให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเหมือนเดิม
 ทั้งนี้เพราะพระยามโนปกรณกับพวกขุนนางไม่ชอบและไม่พอใจในหลวงประดิษฐซึ่งเป็นผู้ร่าง
 แถลงการณ์ของคณะราษฎรทำการประนามราชวงศ์จักรีเสียอย่างยับเยิน^{๓๖}

การขัดแย้งใ้ความรุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงขั้นแตกหัก เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๗๕
 พระยามโนปกรณได้ออกแถลงการณ์ปิดสภา ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

" รัฐบาลขอแถลงให้ประชาชนทราบเพื่อเป็นที่เข้าใจทั่วกันในเหตุผลอันสำคัญ
 ที่เกิดขึ้น กระทำให้เกิดความจำเป็นที่ต้องปิดสภาผู้แทนราษฎร ทั้งคณะรัฐมนตรี
 ใหม่และรอการใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ในคณะรัฐมนตรี ณ บัดนี้เกิดแตกแยก
 ออกเป็นสองพวกมีความเห็นแตกต่างกันและไม่สามารถจะคล้อยตามกันได้ ความ
 เห็นข้างน้อยปรารถนาจะวางนโยบายเศรษฐกิจอันมีลักษณะคอมมิวนิสต์ ความเห็น
 ข้างมากนั้นเห็นว่านโยบายเช่นนั้นเป็นการตรงข้ามแก่ขนบธรรมเนียมประเพณี
 ของชาวยุโรปและเป็นที่ยอมรับโดยยากอันเห็นได้โดยง่ายอันเห็นว่านโยบายเช่นนั้นจักนำมาซึ่ง
 ความหายนะแก่ประชาชนและเป็นมหันตภัยแก่ความมั่นคงของประเทศ"^{๓๗}

^{๓๖} วิเทศกรรณีย์ (นามแฝง) เหตุการณ์ทางการเมือง ๔๓ ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย
 (กรุงเทพมหานคร:รวมการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๕๐ - ๑๕๑

^{๓๗} ภัยอนันต์ สมุทรวณิชและ ชิตติยา ภรรณสูต รวบรวม เอกสารการเมืองการปกครอง
ของไทย (กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๒๓๖

ดังนั้น เมื่อมีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๖ จึงไม่มีหลวงประดิษฐไพเราะ
อยู่ด้วย ต่อมาในวันที่ ๑๒ เมษายน นั้นเอง รัฐบาลของพระยามโนปกรักษ์ก็ได้ตราพระราชบัญญัติว่า
ด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. ๒๔๗๖ ขึ้น และในวันเดียวกันนั้นเอง หลวงประดิษฐก็ได้เดินทางออกจาก
ประเทศไทยไปยังประเทศฝรั่งเศส^{๑๔} อีกประมาณเดือนกว่าต่อมา คณะทหารนำโดยพระยาพล
พลพยุหเสนา พ.ท. หลวงพิบูลสงคราม ก็ได้ทำการรัฐประหารขับพระยามโนปกรักษ์ออกไป พระยา
พลพยุหเสนา จึงได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะที่เดียวกัน พระยามโนปกรักษ์ก็เดินทาง
ไปต่างประเทศ^{๑๕}

การขัดแย้ง และการแตกแยกมิได้หยุดยั้งอยู่แต่เพียงภายในกลุ่มของคณะราษฎรเท่านั้น
แต่ได้ขยายวงกว้างลุกลามร้ายแรงออกไปอีก นั่นคือ การขัดแย้งทางการเมืองระหว่างคณะราษฎร
กับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจและการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน
ตามระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากพระองค์ไม่พอพระราชหฤทัยที่คณะราษฎรไม่ยอมตามพระราช
ประสงค์ในเรื่องดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเลือกเอาการสละราชสมบัติ
เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗

อาจกล่าวได้ว่า การขัดแย้งและการแตกแยกในกลุ่มคณะราษฎรนี้เป็นอุปสรรคสำคัญยิ่ง
อย่างหนึ่งต่อการวางรากฐานทางการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของไทย
เพราะเพียงจุดเริ่มต้นก้าวแรกเท่านั้นก็แตกแยกกันเสียแล้วและเป็นเหตุให้มีการขัดแย้งแตกแยก
กันตลอดมา เพราะหลังจากนั้นก็ได้มีการแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มเป็นพวกเป็นเหล่า โดยแต่ละ
กลุ่มก็มีหัวหน้าของตนเองและพยายามกันทุกวิถีทางที่จะกำจัดอีกฝ่ายหนึ่งให้ออกไปจากอำนาจ
ทางการเมืองไม่ว่าจะทำโดยชอบธรรมถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ดังจะเห็นได้จาก
การต่อสู้ระหว่างกลุ่มของพระยาพลพลพยุหเสนาและจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับกลุ่ม

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๖ - ๒๓๗

^{๑๕} ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเมืองไทยในหัตถการการเมืองและสังคม
(โครงการเสริมความรู้คนการเมืองและสังคมในระบอบประชาธิปไตย, คณะรัฐศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๘ - ๙

พระยาทรงสุรเดชและพระยาอุทฺตมธำมณี ซึ่งผลปรากฏว่า กลุ่มของจอมพล ป. เป็นฝ่ายชนะ

๑.๘ การปฏิวัติ ๒๔๗๕ กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง

การที่นิยมกล่าวกันว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นเป็นการก้าวมาสู่ระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นการกล่าวที่เกินความจริงอยู่มาก เพราะถ้าได้นำแนวความคิดและแนวทางปฏิบัติเมื่อก่อนการปฏิวัติ ๒๔๗๕ และหลังจากนั้นมาเปรียบเทียบกันแล้วก็จะเห็นได้ว่าไม่มีอะไรแตกต่างกันมากนัก^{๕๐} ว่ากันตามความจริงแล้ว การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ นั้นเป็นการเปลี่ยนตัวผู้ปกครองและรูปแบบ (Form) เท่านั้น ส่วนเนื้อหา (Essence) ของการปกครองนั้นแทบจะไม่ได้เปลี่ยนแปลงเลย อำนาจทางการเมืองยังคงอยู่ที่กลุ่มผู้ปกครองซึ่งได้แก่ข้าราชการทหารและพลเรือนชั้นนำหาได้เคลื่อนลงมาถึงประชาชนอย่างแท้จริงไม่^{๕๑} ดังจะเห็นได้จากกรณีที่คณะราษฎรได้สร้างองค์กรต่าง ๆ ของระบอบประชาธิปไตยในลักษณะที่สงวนอำนาจไว้ให้แก่กลุ่มคนเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันก็กดดันฝ่ายนิติบัญญัติให้ออนแอลงจนเกินไปกว่าที่จะดูแลและควบคุมอำนาจของฝ่ายบริหารได้โดยเฉพาะในการเข้าครองอำนาจปกครองประเทศตลอดสมัย บทบาทของคณะราษฎรมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่ถูกต้องของระบอบประชาธิปไตย เพราะได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะบางประการในการได้มาซึ่งอำนาจนั้นว่าต้องได้รับการสนับสนุนจากกำลังทหารเป็นประการสำคัญ ผลจากกระบวนการของการเข้าครองอำนาจเช่นนี้อาจทำให้อำนาจอธิปไตยของประชาชนมีปรากฏ แต่ในทางปฏิบัติเท่านั้นอำนาจการปกครองลงเปลี่ยนมืออยู่ในระหว่างข้าราชการด้วยกันเองโดยเฉพาะในกลุ่มที่ได้อำนาจโดยการสนับสนุนจากกำลัง

^{๕๐} สุจินต์ หังสุบุตร จุดอ่อนระบบการเมืองไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔), หน้า ๑๕

^{๕๑} พงศ์เพ็ญ ศกุนตลาภิย์ ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย (แผนกวิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒), หน้า ๑

ทางทหาร^{๔๒}

การปฏิวัติ ๒๔๗๕ นั้นโดยแท้จริงแล้วเป็นการปฏิวัติของข้าราชการ และเป็น การต่อสู้ของชนรุ่นใหม่ที่ชนรุ่นเก่า กระบวนการต่อสู้ทางการเมืองจำกัดวงอยู่ภายในกลุ่มอิทธิพลและผลประโยชน์ของข้าราชการกล่าวสั้น ๆ ได้ว่า เป็นการเมืองของอภิสิทธิ์ชนซึ่งแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไม่ได้มีความหมายอะไรมากไปกว่าการแบ่งพวกแบ่งกลุ่มเปลี่ยนมือเปลี่ยนอำนาจกันเอง พฤติกรรมของข้าราชการแบบเป็นเจ้าคนนายคนยังคงสืบเนื่องมาตลอดจนถึงปัจจุบันนี้ "ยุคประชาธิปไตย" มิได้เปลี่ยนแปลงกานินม, ทักษะและการปฏิบัติทางการเมืองให้ผิดแยกแตกต่างไปจากแบบเก่าเลย^{๔๓} คือเป็นไปในรูปแบบประชาธิปไตยแอมแปงเป็นส่วนใหญ่แทบทุกสมัย หากได้เป็นระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่^{๔๔} อำนาจอภิปไตยของปวงชนจึงเป็นเรื่องทรมานเสียมากกว่า ประชาชนไม่เคยได้รับอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้ายเลย^{๔๕} แม้ว่าหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญและกำหนดให้มีรัฐสภาขึ้นซึ่งได้รับการยกย่องให้มีฐานะเป็นสถาบันที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศมีอำนาจที่จะล้มรัฐบาลและถอดถอนข้าราชการประจำคนใดก็ได้ก็จริง แต่เนื่องจากรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับแรก (๒๗มิถุนายน ๒๔๗๕) ประกอบไปด้วยสมาชิกที่มาจาก การแต่งตั้งโดยคณะราษฎรที่ทำการยึดอำนาจจากพระมหากษัตริย์ได้สำเร็จทั้งหมดจึงทำให้รัฐสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีฐานะเป็นสถาบันที่คณะข้าราชการใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้คณะของตนเองซึ่งเป็นผู้กุมอำนาจ

^{๔๒} เกียรติชัย พงษ์พานิช การปฏิวัติ ๒๔๗๕ กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองการปกครองของไทย (วิทยานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓), หน้า ๑๗๒

^{๔๓} เสน่ห์ จามริก ปัญหาและอนาคตของเมืองไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมานกมลสังคม ศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔), หน้า ๓๔๑

^{๔๔} กมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า ๒๔

^{๔๕} พงศ์เพ็ญ ศฤงคารักษ์, เรื่องเดิม, หน้า ๓

ปกครองอยู่ในขณะนั้นมากกว่าที่จะได้เป็นสถาบันที่เป็นตัวแทนของความคิดและความต้องการของประชาชนในประเทศ^{๔๖}

อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นจึงเป็นเหมือนกับว่าได้อิโณคนโพธิ์คนไพร่ที่เคยให้กรมเงาอยู่แล้วปลุกคนคำแข็งขึ้นแทนที่ ทั้งนี้เพราะคณะราษฎรได้ล้มอำนาจพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นพ่อเมืองปกครองประเทศลงไปแล้ว ไม่ได้สร้างอะไรใหม่ที่เรียกว่าขึ้นมาแทน^{๔๗} เพราะสถาบันที่ควบคุมอำนาจทางการเมืองส่วนใหญ่ยังคงแบบแผนอยู่ในรูปเดิมซึ่งมีโฉมหน้าที่สวยหรูภายใต้ระบบรัฐธรรมนูญของข้าราชการ แต่เบื้องหลังฉากนั้นอำนาจที่แท้จริงตกอยู่ในกลุ่มของข้าราชการอันใดแกมผู้นำฝ่ายทหารและพลเรือน^{๔๘} จากผลสะท้อนดังกล่าวจึงทำให้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยคงเป็นไปในรูปของการใช้กำลังเสียเป็นส่วนใหญ่ เพราะการทำปฏิวัติรัฐประหารทำได้ไม่ยากนัก ถ้าต้องการทำมีกำลังทหารในพระนครสนับสนุนเพียงพอ

๑.๔ การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕

ตั้งแต่สมัยโบราณมาสังคมไทยยอมรับรูปแบบการปกครองที่พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจทางการเมืองอย่างสมบูรณ์แก่พระองค์เดียวด้วยวิธีที่การสืบต่ออำนาจโดยการสืบสายโลหิตมาเป็นเวลาหลายร้อยปี^{๔๙} โดยที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมหรือยุ่งเกี่ยวทางการเมืองเลย จนกระทั่ง

^{๔๖} กระทบต่องานของกรมราชเลขา, รัชกาลในระบอบการปกครองของไทย (พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔), หน้า ๖.

^{๔๗} เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. "การเมืองไทย" ใน รัฐศาสตร์ ๑๔ ฉบับปฏิวัติและประชาธิปไตย (พระนคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๑๓๑

^{๔๘} Fred W. Riggs, The Modernization of Bureaucratic Polity in Thailand (East West Centre Press, United States of America, 1966), P. 148

^{๔๙} นรงค์ สิ้นสวัสดิ์ และ รอด ตรีเชีย เรื่องเดิม, หน้า ๑๔

เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังเข้าใจอยู่ว่า พระมหากษัตริย์ยังทรงทำหน้าที่ปกครองประเทศอยู่เหมือนเดิม เนื่องจากเคยชินต่อการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมานาน จึงขาดความรู้เกี่ยวกับตัวทางการเมืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประชาชนที่ไม่ได้รับการศึกษาในชนบทบางแห่งยังไม่รู้ไม่เข้าใจคำว่า "รัฐธรรมนูญ" มีบางคนเข้าใจว่า "รัฐธรรมนูญ" คือ บุตรของพระยาพหลา ที่จะนำโซคลาภมหาศาลมาสู่ประเทศชาติ^{๕๐} การไม่เข้าใจและไม่ตื่นตัวของประชาชนเห็นได้ชัดเมื่อวันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่พระที่นั่งอนันตสมาคม ในวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ต้องทำการคอนราษฎรให้เข้าไปฟังในพระที่นั่ง และก็ได้ราษฎรจำนวนน้อยเข้าไปยืนฟังโดยไม่รู้เรื่องอะไร ซึ่งหากจะมีการแสดงละครให้ดูกับมีคนจีนไปชวยกวยเกี่ยวกับแล้วละก็จะมีประชาชนสนใจเข้าไปฟังกว่านั้นมาก^{๕๑} นอกจากนั้นบรรคานายทหารชั้นนายพัน ซึ่งถูกหลอกให้เข้าร่วมในการปฏิวัตินั้นก็เข้าใจว่า พวกตนมาทำการช่อมุขวิธีหรืออาวุธใหม่ที่หน้าลานพระรูป นายสิบ และพลทหาร ตามนายทหารมาตามคำสั่ง ส่วนพันจ่าและพลทหารเรือทราบแต่เพียงว่าพวกเขาจะต้องมารักษาความปลอดภัยให้แก่จอมพลเรือของคนที่วังบางขุนพรหม^{๕๒} ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยเลย

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นักการเมืองชั้นนำของไทยได้วิจารณ์ผลของการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ไว้ที่น่าฟังว่า

" การที่ประชาชนชาวไทยเคยชินต่อการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นเวลาอันยาวนานจนเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยที่ประชาชนมิได้เข้าร่วมต่อสู้ด้วยนั้น ทำให้ประชาชนขาดการตื่นตัวทางการเมือง

^{๕๐} ชนมสวัสดิ์ ชมพูนุช, ม.ร.ว., ๔ ยุค ๔ สมัยของการปฏิวัติ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอกศิลป์การพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๒๘

^{๕๑} วิชัย บำรุงฤทธิ เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๓

^{๕๒} เลื่อน ศราภย์วานิช เรื่องเดิม, หน้า ๒๓ - ๒๔

เพราะไม่เข้าใจวิธีการใช้อำนาจการปกครองตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ ประชาธิปไตยของเราจึงเป็นของนอกตำราไม่เหมือนในบ้านเมืองอื่น เช่น ในประเทศฝรั่งเศสซึ่งประชาชนได้ประชาธิปไตยมาด้วยการปฏิวัติต่อสู้หลังเลือดและน้ำตา ส่วนการได้มาซึ่งประชาธิปไตยของเรามีคนเอาปืนมายิงกันเปาะ ๆ แปะ ๆ ซึ่งไม่ถูกแม่แตงกระจอกยิงเอารัฐธรรมนูญใส่พานมายื่นให้คั้งที่มีอนุสาวรีย์อันน่าแปลกประหลาดที่ถนนราชดำเนิน เราสร้างบ้านเริ่มแต่หลังลาไม่มีเขา มันจึงพังลงมาเรื่อย ๆ การปฏิวัติพลิกแผ่นดินคั้งแต่นั้นมาก็ไม่ได้เป็นการปฏิวัติของประชาชนเหมือนในบ้านเมืองอื่น แต่เป็นการแก่งแย่งบัลลังก์อำนาจกันเองระหว่างชนชั้นนำที่มีอำนาจทางการเมืองการปกครองเสียมากกว่าประชาธิปไตยแท้ ๆ จึงยังไม่มีทางที่ประชาชนจะได้เป็นเจ้าของตนเองด้วยการหลังเลือดและน้ำตา มีคนจำนวนมากชอบพูดว่าจะต่อสู้เพื่อมันเพื่อเงินโลภโหดหยศสุดท้าย แต่ถึงเวลาเขารู้จริงแม่แต่หยศแรกก็ไม่มีใครอยากหยศชดไปไหนอื่นว่า คุณเอากอนนี้ รัฐธรรมนูญเขียนไว้ดี ๆ เป็นประชาธิปไตยจริง ๆ ถูกเขาปฏิวัติทางวิทย์ลุ่มเสียเฉย ๆ ไม่มีใครหือ เรื่องการราคาซังกันมากกว่า ๘๐ ปี จนถึงปัจจุบัน"^{๕๓}

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น จึงไม่ได้อะไรมาทางทางการเมืองให้ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่กันตัว มีความรู้สึกยินดีปรีดาปราโมทย์หรือยินดีร้ายอะไรมากนัก ทั้งนี้เพราะสังคมไทยถูกอบรมสั่งคนให้เค็มโตขึ้นมาด้วยการเคยชินต่อการยอมรับและอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ผู้มีอำนาจ (Authoritarian Submissiveness) อย่างเต็มใจโดยไม่รู้สึกตัว อันนี้เองเป็นเหตุให้คณะทหารเต็มใจที่จะใช้กำลังและอำนาจเข้าทำการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองประเทศและรักษามันไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

^{๕๓} เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๕

๑.๘ การวางรากฐานทางการเมืองในระบบพรรค

ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยประชาชนจะคงมีโอกาสเข้ามามีอิทธิพลเหนือ
รัฐบาลโดยไม่มี การผูกขาดทางการเมือง การต่อสู้แข่งขันทางการเมืองจำเป็นที่จะมีการ
อย่างสันติวิธีใดไม่มีอันตรายต่อสังคม เพราะฉะนั้น ประเทศที่คงมีการปกครองให้สอดคล้องกับ
อุดมคติประชาธิปไตยจะต้องมีพรรคการเมือง มีการเลือกตั้งตลอดจนวิธีการอื่น ๆ อันเป็นลักษณะ
ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย^{๕๔} เป็นที่ยอมรับว่า ปัจจัยดีเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์ ฉะนั้น
พรรคการเมืองก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ฉะนั้น^{๕๕}

แม้ว่าพรรคการเมืองจะมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองตามระบอบ
ประชาธิปไตยมากอย่างนี้ คณะราษฎรก็ได้ให้ความสำคัญในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาเลย
ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติ
ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ มาตรา ๑ ได้กำหนดไว้ว่า
"อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎรทั้งหลาย แต่มีไต่บัญญัติถึงพรรคการเมืองไว้เลย^{๕๖}
ทั้งนี้ก็เพราะในสมัยเริ่มต้นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของไทยนั้น รัฐบาลในขณะนั้น
มีความเห็นว่า การก่อตั้งพรรคการเมืองเป็นภัยอันตรายจึงไม่ยอมให้บุคคลจดทะเบียนก่อตั้งพรรค
การเมืองในรูปของสมาคมใดเพิ่มเติมสมาคมในเรื่องอื่น ๆ แม้สมาคมของคณะราษฎรซึ่งมีความ
มุ่งหมายในทางการเมืองและก่อตั้งโดยคณะผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครองก็ถูกยกเลิกโดย

^{๕๔} เศรษฐาธิ วังทีโกมลเชษฐ์ หลักรัฐศาสตร์ (พระนคร: มงคลการพิมพ์, ๒๕๐๓)
หน้า ๑๘๓

^{๕๕} เขาวนัท สุคตลาภา พรรคการเมือง (พระนคร: โรงพิมพ์บริษัทสหสยามพัฒนา
จำกัด, ๒๕๑๑), หน้า คำนำ

^{๕๖} หยุต แสงอุทัย พรรคการเมือง (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พีชแอส, ๒๕๑๙)
หน้า ๑๖ - ๑๗

เปลี่ยนฐานะเป็น "สโมสร" อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ได้พยายามวางพระราชบัญญัติคณะกรรมการเมือง
 บางแต่ก็ไม่เคยเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร ส่วนร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการเมืองของสมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรบางคนที่รัฐบาลรับมาเพื่อพิจารณาจนรับหลักการ แต่ก็ไม่เคยปรากฏว่าเสนอต่อสภา
 ผู้แทนราษฎรเช่นเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลในสมัยนั้นมีความคิดเห็นเป็นปรปักษ์กับการ
 ก่อตั้งพรรคการเมืองโดยถือว่าพรรคการเมืองเป็นศัตรู^{๕๓} แต่ก็มิได้หมายความว่า จะไม่มีพรรค
 การเมืองอยู่ในระยะนั้น เพราะที่จริงนั้น พรรคการเมืองพรรคแรกคือ "พรรคคณะราษฎร"
 ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยกบฏรวมตัวของผู้คิดก่อการปฏิวัติ แต่ในขณะนั้น
 ความคิดที่จะรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองโดยเปิดเผยและรับสมาชิกจากบุคคลทั่วไปยังไม่เกิดขึ้น
 ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ รัฐบาลได้เปิดโอกาสให้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้ตามบทบัญญัติแห่ง
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี ๒๔๔๙ มาตรา ๑๔ ความว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพ
 บริบูรณ์ในร่างกาย ทรัพย์สิน การพูดการเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การ
 ชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่ง
 กฎหมาย"^{๕๔} ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ เกิดรัฐประหารขึ้น คณะรัฐประหารห้ามมิให้มีการ
 ชุมนุมทางการเมืองใด ๆ โดยเด็ดขาด พรรคการเมืองที่เคยจัดตั้งมาก่อนหน้านั้นต้องเลิก
 ไปโดยปริยาย^{๕๕} จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๘ หลังจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม เดินทางกลับ
 จากการศึกษาจรรอบโลกจึงได้มองเห็นและตระหนักถึงความสำคัญของพรรคการเมืองจึงได้
 อนุญาตให้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้ในวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๔๕๘ ตั้งแต่วันนี้หลักการและเหตุผล

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘ - ๑๙

^{๕๔} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
 ๒๔๓๕ - ๒๕๐๒ (พระนคร: โรงพิมพ์รับพิมพ์, ๒๕๐๔), หน้า ๖๐ - ๖๑

^{๕๕} ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า ๒๐๐

ที่รัฐบาลเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร ตอนหนึ่งว่า

" โดยเหตุที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖ ได้ให้เสรีภาพบริบูรณ์ ในการจัดตั้งพรรคการเมืองภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย แต่กฎหมายว่าด้วยพรรค การเมืองยังไม่มีจึง เป็นการสมควรที่จะมีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองขึ้น เพื่อ ให้การจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยและให้ความมั่นใจ แก่ผู้ที่ใช้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองด้วยโดยมิต้องหวาดเกรงว่าจะให้ มีการนำกฎหมายว่าด้วยสมาคมมาใช้บังคับแก่พรรคการเมือง"^{๖๐}

เมื่อสภาผู้แทนราษฎรโคลงมติให้ออกใช้เป็นกฎหมายได้ พรรคการเมืองจึงได้ถือกำเนิดขึ้นมา อีกวาระหนึ่งในท่ามกลางความยุ่งยากสับสนวุ่นวายนานับประการ การที่จะให้พรรคการเมือง เป็นเครื่องมือหรือกลไกที่จะเสริมสร้างรากฐานหรือ เสถียรภาพทางการเมืองก็ดูเหมือนว่าจะ อยู่ห่างไกลความเป็นจริงสายเกินไปเสียแล้ว ซึ่งนักรัฐศาสตร์ท่านหนึ่งได้วิจารณ์การกระทำของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไว้อย่างน่าฟังว่า

" จริงอยู่แม้ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะรัฐประหารจะยอมรับความสำคัญ ของพรรคการเมืองและให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้โดยเสรีในปี ๒๔๘๘ แต่โอกาสที่จะมีระบบพรรคการเมืองแบบสองพรรคก็หมดไปเสียแล้วเนื่องจากใน เวลาหลังนี้ ปัญหาสำคัญ ๆ ที่เป็นจุดสนใจของประเทศได้มีมากเสียเหลือเกิน จนทำให้คณะบุคคลบางกลุ่มคิดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า บางกายนั่น เช่น พรรคสยามประเทศ มีจุดหมายใหญ่อยู่ที่การปราบ คอรัปชัน เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น พรรครัฐบาลในขณะนั้นก็ใช้วิธีการแจกเงิน เพื่อรักษาการสนับสนุนลูกพรรคอันเป็นวิธีการรักษาความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งของ พรรคที่ดีอย่างมหันต์และเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดผลร้ายอย่างมากต่อการดำเนิน กิจกรรมทางการเมืองในระบบพรรคอีกทั้งทำให้เกิดความเชื่ออย่างผิด ๆ ว่า

^{๖๐} กระทบด ท่องธรรมชาติ รัฐสภาในระบบการปกครองไทย เรื่องเดิม, หน้า ๒๐-๒๑

เงินแทนที่จะเป็นจุดมถการ และวินัยคือเครื่องรักษาความสามัคคีและความเข้มแข็ง
ของพรรค^{๖๑}

ดังกลาวมาแฉวว่ากันตามความจริง พรรคการเมืองในทรณะของคนไทยเป็นเพียง
"ก๊กทางการเมือง" (Political Cligue) เพื่อสนับสนุนบุคคลในการมีและใช้อำนาจทาง
การเมืองเท่านั้น^{๖๒} เพราะมักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อ
สร้างวามชอบธรรมให้กับอำนาจ (Legitimacy) คณะของตนมากกว่าที่จะทำหน้าที่เป็น
สถาบันของประชาชนและเมื่อผู้มีอำนาจก่อกำหนดอำนาจไป พรรคการเมืองนั้นก็สลายตัวตาม
ไปด้วย ดังจะเห็นได้จากกรกต้งและการสลายตัวของพรรคเสรีมนังคศิลาและพรรคชาติสังคมน
เป็นต้น ดังนั้น พรรคการเมืองไทยจึง "ไม่ได้เป็นที่รวมกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ และมักจะมี
สมาชิกจำกัดซึ่งตั้งขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือของบุคคลชั้นนำ (Leading Personality) ของ
พรรคเพื่อใช้เป็นบันไดก้าวไปสู่ความมีอำนาจทางการเมือง ในด้านการรวมกลุ่มก็ไม่ได้มีกลุ่ม
ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มีกำลังเข้มแข็งผลที่จะบีบบังคับให้ชนชั้นปกครองยอมรับและรักษา
กลุ่มผลประโยชน์ของตน" เนื่องจากพรรคการเมืองไทยมิได้เกิดขึ้นมาในเวลาอันเหมาะสม
กับกาลเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองพร้อมกับระบอบประชาธิปไตย การเมืองระบบ
พรรคของไทย จึงไม่มีประสิทธิภาพและไม่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์ จึงช่วยให้
จอมพลสฤษดิ์ใช้กำลังปฏิวัติใช้อำนาจเด็ดขาดแต่ผู้เดียวปกครองประเทศโดยไม่มีคณะบุคคลใด
จะมากานอำนาจของเขาได้

^{๖๑} กระทบล ทองธรรมชาติ, รัฐสภาในระบบการปกครองไทย เรื่องเดิม, หน้า ๒๐-๒๑

^{๖๒} ปรีชา หงษ์ไกรเล็ก "วิจารณ์ระบบพรรคการเมืองไทย" วารสารสังคมศาสตร์,
(มกราคม, ๒๕๑๘), หน้า ๖

๑๐.๑๐ สถาปนารณโดยทั่วไปก่อนการปฏิวัติ ๒๕๑๑

เมื่อได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๔ แล้ว บรรดาภาค
ทางการเมืองของไทยก็โกล่กลับขึ้นขึ้นมามีชีวิตชีวาอีกวาระหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จอมพล ป.
ได้เปิดการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์และอนุญาตให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้เป็นครั้งแรกใน
ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยตามระบอบประชาธิปไตย ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน
๒๔๙๕ จอมพล ป. ได้กล่าวคำปราศรัยเนื่องในโอกาสวันชาติไทยว่า

" การที่จะให้ราษฎรปกครองตนเองนั้น รัฐบาลในปัจจุบันซึ่งมีข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าอยู่
ได้พิจารณาเห็นแล้วว่า เป็นสิ่งที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะให้ประชาชนได้รู้จักปกครองตน
เอง เพราะในสังคมแห่งมนุษย์นั้นย่อมเป็นที่ยอมรับกันว่า ความคิดเห็นของบุคคลย่อมมี
ต่าง ๆ กัน ฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลย่อมมีแตกต่างกัน ความต้องการมีต่างกันและ
ในที่สุดข้อกำหนดนโยบายของรัฐบาลในเรื่องหนึ่งอาจเป็นผลดีแก่บุคคลกลุ่มหนึ่ง ฉะนั้น
บุคคลที่มีความคิดเห็นแนวเดียวกันในทางการเมืองก็ดี ทางเศรษฐกิจก็ดี ทางสังคมก็ดี
ซึ่งรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมีลักษณะและสภาพเหมือนกับพรรคตั้งสมาคม หากแต่
เป็นสมาคมการเมืองร่วมกันนำความคิดเห็นของพรรคหรือเรียกว่านโยบายของพรรคเผยแพร่
แพร่ต่อประชาชน เพื่อขอความเห็นชอบพร้อมกันเสนอตัวบุคคลผู้ที่พรรคเห็นสมควรส่งเข้า
เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นผู้แทนราษฎรเข้าไปเสนอนโยบายของพรรคในสภา พรรคที่มี
สมาชิกของพรรคได้รับเลือกตั้งเป็นจำนวนมากประกอบขึ้นด้วยคณะบุคคลที่พรรคเห็นสมควร
ได้รับความไว้วางใจให้บริหารงานของประเทศชาติได้

การที่รัฐบาลได้ดำเนินการใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๔ นั้น
ก็โดยมีวัตถุประสงค์จะขยายบริหารราชการแผ่นดินในระบอบเสรีประชาธิปไตยออกไป
ในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้ใกล้ชิดกับราษฎรและเพื่อให้ราษฎร
ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง เพราะ
เมื่อมีพรรคการเมืองขึ้นแล้ว บรรดาประชาชนที่อยู่ในจังหวัดนั้น ๆ มีเรื่องทุกข์สุข
ประการใด ตลอดจนกระทั่งการออกกฎหมายซึ่งจะใช้บังคับก็ตาม ทางรัฐบาลก็ได้วาง
กฎหมายให้พรรคการเมืองประชุมปรึกษาหารือกับราษฎรในจังหวัดนั้น ๆ ได้รับรู้เรื่อง

ราวและให้ความคิดเห็นว่าควรจะออกกฎหมายในรูปใดจึงจะเป็นการเหมาะสมและเป็น
ความยุติธรรม พรรคการเมืองจึงนับว่าเป็นศูนย์กลางสำหรับพี่น้องทั้งหลายจะได้มาร่วม
ประชุมแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ สบาย ๆ ซึ่งรัฐบาลจะได้อาศัยเป็นเครื่องมือตรวจสอบ
มติมหาชนส่วนรวมเป็นการร่วมด้วยประการหนึ่ง^{๒๓}

ในวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๐๐ เป็นวันแรกในประวัติศาสตร์วงการเมืองของไทยที่จอมพลคนแรกของ
ระบอบประชาธิปไตยเมืองไทยยอมลดตำแหน่งฐานะของตนลงมาใช้สิทธิเข้าสมัครสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรเหมือนกับนักการเมืองคนอื่น ๆ จอมพล ป. และคณะได้สมัครในนามของพรรคเสรีมนังคศิลา
และได้เขียนนโยบายของพรรค ๑๓ ข้อลงบนผ้าใช้ค้ำหน้าซึ่งมีมุมนึงเป็นรูปของจอมพล ป. ครึ่งตัว
ในเครื่องแต่งกายพลเรือน จอมพล ป. ได้ออกหาเสียงกล่าวคำปราศรัยในที่หลายแห่ง ในวันที่
๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ ก็ได้ไปปราศรัยที่หอประชุมธรรมศาสตร์ตั้งข้อความตอนหนึ่งว่า "ระบอบ
ประชาธิปไตย บุคคลที่เข้ามาเป็นรัฐมนตรีควรจะต้องได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนจึงจะ
ถูกมิใช่ เข้ามาโดยทางอื่นที่มีชื่อเสียงของประชาชน"^{๒๔}

บรรยากาศทางการเมืองในช่วงระยะเวลานี้เริ่มต้นตัวขึ้นมาอีกวาระหนึ่งเนื่องจาก
จอมพล ป. ยอมให้มีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้ ดังนั้น นักการเมืองจากพรรคต่าง ๆ จึงได้ไป
ปราศรัยที่สนามหลวง โดยมีประชาชนสนใจไปฟังมากเป็นประวัติการณ์ การปราศรัยส่วนมากเป็น
การกล่าวโจมตีรัฐบาล ส่วนทางบ้านรัฐบาลนั้นก็ได้ออกสมาชิกไปกล่าวออกไปกล่าวโต้ตอบ
ฝ่ายค้านเช่นกัน แต่ประชาชนไม่สนใจฟังและพยายามให้ขยับไล่ถอยมาจนถึงขณะนี้ฐานะของ
รัฐบาลอยู่ในสภาพที่ไม่ค่อยดีนัก เพราะถูกนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามและประชาชนโจมตีอย่าง
เย้ยคร่อนรุนแรงจนทำให้ประชาชนขาดความนิยมความเลื่อมใสศรัทธาในรัฐบาลและหันกลับ

^{๒๓} เชาวน์วัช สุกตลาภา, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๐ - ๑๐๒

^{๒๔} สว่าง ลานเหนือ, เรื่องเดิม, หน้า ๓๖๘ - ๓๗๐

ไปเป็นกำลังสนับสนุนให้ฝ่ายค้าน ส่วนหนังสือพิมพ์ที่มีแนวโน้มนิยมที่รัฐบาลชายคืออย่างมาก แต่หนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนรัฐบาลกลับไม่ค่อยมีผู้สนใจคงซังกิลอยชายตามร้านขายของเก่า^{๖๕}

ครั้นจวนจะถึงกำหนดวันเลือกตั้ง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะรองหัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลาและผู้นำขบวนการทหารบกได้เรียกประชุมนายทหารทั่วประเทศและกำชับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ให้วางตัวเป็นกลางโดยถือว่าทหารนั้นต้องเป็นทหารของชาติซึ่งมีหน้าที่ในการป้องกันชาติจึงไม่ควรสนับสนุนพรรคการเมืองใด ๆ ซึ่งจอมพล สฤษดิ์ ได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า

" เมื่อจะเป็นประชาธิปไตยกันจริง ๆ แล้วขออย่าได้บังคับกะเกณฑ์ให้ไปลงคะแนนให้แก่พรรครัฐบาลเฉย คนอื่น ๆ ที่อยู่ไม่พรรคการเมืองฝ่ายค้านอาจเป็นคนที่ดีก็ได้ เพราะฉะนั้น ขอให้ทหารทุกคนจงใช้ชีวิตจรดญาติด้วยตนเอง ไม่ต้องไปเกรงกลัวอิทธิพลของผู้ใด " ^{๖๖}

ครั้นถึงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ อันเป็นวันเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ ๕ การเลือกตั้งนี้เป็นที่ปรากฏแก่สายตาคนทั่วไปว่ามีการทุจริตกันหลายแห่งโดยเฉพาะในพระนครหน่วยเลือกตั้งหลายหน่วยไม่มีกรรมการไปประจำ ประชาชนที่ไปออกเสียงแสดงท่าทีว่านิยมฝ่ายค้านแต่ถูกข่มขู่และบางคนถูกทำร้ายร่างกาย บางแห่งมีอันธพาลแย่งกล่องนักหนังสือพิมพ์เกิดการชกต่อยตีฟันกันในที่เลือกตั้งหลายแห่ง พอถึงเวลานับคะแนนบางแห่งหีบมีกระหายไปต้องใช้เวลาตามหาหลายชั่วโมง จึงพบ ในขณะที่กำลังนับคะแนนไฟฟ้าเกิดขัดอย่างกะทันหันอีก ด้วยเหตุนี้การเลือกตั้งซึ่งมีขึ้นในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ จึงใช้เวลานับคะแนนถึง ๒ วันซึ่งผลการเลือกตั้งทั่วประเทศปรากฏว่า พรรคเสรีมนังคศิลาได้ ๔๕ คน พรรคประชาธิปัตย์ได้ ๓๐ คน พรรคเสรีประชาธิปไตยได้ ๑๑ คน พรรคธรรมมาธิปัตย์ได้ ๘ คน พรรคเศรษฐกิจได้ ๕ คน พรรคชาตินิยมได้ ๓ คน พรรคขบวนการไฮปาร์คได้ ๒ คน พรรคอิสระได้ ๔ คน ไม่สังกัดพรรคได้ ๔ คน

^{๖๕} ธรรมสวัสดิ์ ธรรมพูนุช, ม.ร.ว., ชีวิตและผลงานของสฤษดิ์ ธนะรัชต์, (กรุงเทพมหานคร: ทวีการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๖๐

^{๖๖} นรนิติ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุวัฒน์, เมืองไทยในระบบรัฐสภา, (กรุงเทพมหานคร:ไม่ปรากฏโรงพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๗๒ - ๑๗๓

หลังจากการเลือกตั้งผ่านไป ก็มีประชาชนและนิสิตนักศึกษาส่วนหนึ่งได้ร่วมกันชุมนุม เพื่อประท้วงการเลือกตั้งที่มีการทุจริตครั้งนี้ ส่วนทางด้านรัฐบาลก็ได้ประกาศภาวะฉุกเฉินห้าม การประชุมเกินชววนโดยเด็ดขาด การกระทำดังกล่าวของรัฐบาลยิ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ ประชาชนมากยิ่งขึ้น ในวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๐๐ นิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงพากันไป ชุมนุมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวนมาก และลกรธงชาติที่จุฬาฯ ลงครึ่งเสาเพื่อเป็นการท้าทาย ทานองไว้ถาลัยแกระบอบประชาธิปไตยของไทย จากนั้นชววนนิสิตนักศึกษาก็ได้เดินทางไป ที่ กระทรวงมหาดไทย เพื่อยื่นข้อเสนอกอรัฐบาลผ่านกระทรวงมหาดไทย โดยให้รัฐบาลประกาศ ยกเลิกภาวะฉุกเฉินและประกาศว่าการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นโมฆะ และให้รัฐบาลจัดให้มีการ เลือกตั้ง ใหม่โดยให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมเป็นกรรมการนับคะแนนด้วย ให้รัฐบาลตอบให้ทราบภายใน ๒๔ ชั่วโมง จากนั้นนิสิตนักศึกษาและประชาชนจำนวนหนึ่งได้เดินชววนกอไปที่ทำเนียบรัฐบาล และในขณะที่ทหารเตรียมพร้อมที่จะไขปืนสั่งทหารประชาชนที่กำลังจะข้ามสะพานมัชววนนั้นเอง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และนายทหารคู่มือได้ปรากฏตัวขึ้นพร้อมกับคำสั่งห้ามมิให้ทหารทำร้าย ประชาชน จึงทำให้จอมพลสฤษดิ์ กลายเป็นขวัญใจของประชาชนส่วนหนึ่งตั้งแต่นั้นมา

ก้วยเหตุนี้ภาพพจน์ทางการเมืองของจอมพล ป. ตกต่ำลงไปมาก ประชาชนหันมานิยม จอมพลสฤษดิ์ มากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นภายในคณะรัฐบาลเองก็ได้มีการแตกร้าวระหว่างจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ถึงจะเห็นได้จากบันทึกของนักข่าวคนหนึ่งว่า

" วันหนึ่งหลังจากการประชุมสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ขณะที่เกิดลงมาจากบันได จอมพลถนอมได้เล่าให้จอมพลสฤษดิ์ฟังว่า การประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่แล้วซึ่ง จอมพลสฤษดิ์มิได้เข้าร่วมประชุมด้วย พล.ต.อ.เผ่า เสนอให้กุดขุน จากอิทวณิชย์ มาเป็นหัวหน้ากองคลังสำนักงานสลากกินแบ่งแทนกุดยศ อินทรโกมาลยสุต ทันทีที่ ทราบ จอมพลสฤษดิ์ ก็ได้แสดงวามไม่พอใจอย่างเห็นได้ชัด เมื่อพบ พล.ต.อ. เผ่า ที่เชิงบันได จึงกล่าวขึ้นว่า

" เฮ้ย ทำไมมึงทำอย่างนี้วะ " จอมพลสฤษดิ์ ยิงกราด

" ก้อ อ้ายยศ มันคนของมึงนี่เหว่า " พล.ต.อ. เผ่า โต้

" อยาน่าเผ่า ลือลือยาทำอย่างนั้น อ้าวไม่ชอบ " จอมพลสฤษดิ์พูดพร้อมกับขยิบข้อศอก

เรา ๆ แต่จอมพลถนอม และ พ.อ.นายวรการบัญชา และรัฐมนตรีสองสาม
ท่านพยายามไกล่เกลี่ย เรื่องจึงยุติลง ^{๒๗}

การที่จอมพล ป. พยายามจะส่งคนเข้าไปทำงานในสำนักงานสลากรินแวงนั้นได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจให้แก่จอมพลสฤษดิ์มากถึงกับไปปรึกษากับนายทหารชั้นนายพลคนสนิทหลายคนว่าตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จอมพลสฤษดิ์จะไม่ยอมเป็นเครื่องมือรักษาบัลลังก์ให้แก่จอมพล ป. อีกต่อไป อย่างเด็ดขาดและจะหาทางโค่นล้มการกระทำของจอมพล ป. ต่อไป ดังจะเห็นได้จากการออกสลากรินแวงที่สวนลุมพินีซึ่งในขณะนั้นกำลังมีการออกสลากรินอยู่ พลเอกหลวงพรหมโยธีได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปซัดไล่ให้ไปออกที่อื่น ทั้งนี้ที่ทราบจอมพลสฤษดิ์ โกรธมากพร้อมกับกล่าวว่าเขาถูกทำร้ายทางการเมืองแล้วจึงได้มีคำสั่งควนใหญ่บังคับบัญชากองพันสราวัตกรมพล ๑ ส่งกำลังไปล้อมที่ออกสลากรินที่และได้กล่าววว่า

" ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ทางกองทัพ ๑ จะถือว่าสวนลุมพินีเป็นเขตทหารอย่างเด็ดขาด ใครจะมายุ่งเกี่ยวจะต้องได้รับการกระทำตอบที่รุนแรง เด็ดขาดโดยไม่มีการยกเว้น ตั้งแต่ นายกรัฐมนตรีลงมา ^{๒๘}

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การแตกวาระระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ฆนะรัชต์ กับจอมพล ป. พิบูลสงครามและผลสำรวจเอกเฮา ศรียานนท์ นี้ เนื่องมาจากการแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมืองที่แอมแปงอยู่เบื้องหลังมากกว่า แต่จอมพลสฤษดิ์ได้อาศัยเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยเป็นเครื่องสร้างความนิยมให้แก่ตนเอง ดังนั้น ก้าวต่อไปของจอมพลสฤษดิ์ ก็คือ การนำขบวนสมาชิกประเภทสอง จำนวนกว่า ๕๐ คน ลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลาโดยให้เหตุผลในการลาออกเหมือนกันว่า เพื่อให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย

^{๒๗} สว่าง ลานเหนือ, เรื่องเกม, หน้า ๓๕๔ - ๓๖๐

^{๒๘} ไทน้อย (นามแฝง) เบื้องหลังการเมืองยุคสฤษดิ์ (ไม่ปรากฏโรงพิมพ์, ๒๕๑๔)

สมาชิกประเภทสองจึงไม่ควรสังกัดพรรคการเมืองใด ต่อมาในวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๐๐ ได้มีการประชุมคณะกรรมการลงมติเสนอให้รัฐบาลลาออก และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ลาออกจากตำแหน่งแล้วออกไปอยู่ ณ ต่างประเทศ รัฐบาลขอเลื่อนไปตอบในวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๐๐ เวลา ๑๐.๐๐ น. ในวันที่ ๑๒ กันยายน นั้นเอง จอมพลสฤษดิ์ก็ได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พลเอกถนอม กิตติขจร และพลโทประภาส จารุเสถียรก็ได้ยื่นใบลาออกจากรัฐมนตรีตามไปด้วยโดยให้เหตุผลว่าแนวความคิดไม่ตรงกับรัฐบาล

ครั้นถึงวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๐๐ ได้มีการประชุมและอภิปรายกันอย่างเผ็ดร้อนรุนแรงที่ถกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล แต่ก็ไม่อาจจะตกลงกันได้ จอมพล ป. ยืนยันว่ารัฐบาลจะไม่ลาออกนอกจากตามวิถีทางตามรัฐธรรมนูญเท่านั้น ส่วนจอมพลสฤษดิ์ เมื่อกลับถึงบ้านแล้วได้รับรายงานว่าจอมพล ป. กำลังประชุมสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลาที่บ้านมนังคศิลาเพื่อดำเนินการจับกุมจอมพลสฤษดิ์และพรรคพวกโดยให้จัดเตรียมสถานที่ในกรุงเทพมหานครและชั้นใต้ของโรงแรมเอราวัณไว้เพื่อขังผู้ต้องหา ดังกล่าว^{๖๘} จอมพลสฤษดิ์จึงได้เรียกประชุมคณะกรรมการที่งานหลังกองพล ๑ เมื่อเวลา ๑๘.๐๐ น. และได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ไล่กำลังเมื่อเวลา ๒๐.๐๐ น. คณะทหารยึดอำนาจได้โดยการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๐๐ เวลา ๒๓.๐๐ น.^{๖๙}

จากสภาพการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าว เราจะเห็นได้ว่าบรรยากาศทางการเมืองในช่วงนี้ตกอยู่ในภาวะที่สับสนวุ่นวายอย่างมากโดยเฉพาะประชาชนไม่พอใจการเลือกตั้งที่มีการทุจริตและพฤติการณ์ของรัฐมนตรีบางคน ยิ่งไปกว่านั้น ในคณะรัฐบาลก็เกิดการแตกร้างระหว่างบุคคลสำคัญสองคนคือ จอมพลสฤษดิ์ ฆนะรัชต์ กับพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งการขัดแย้งนี้มีได้เป็นเรื่องผลประโยชน์ของประเทศชาติแต่เป็นการขัดแย้งในเรื่องการแก่งแย่งอำนาจและผลประโยชน์ในทางส่วนตัวเป็นประการสำคัญดังกล่าวแล้ว ซึ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่ารัฐประหาร ๒๕๐๐ นั้นก็มีสาเหตุเรื่องการแข่งขันกันในเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวโดยตรง

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐

^{๖๙} ปรากฏรายละเอียดในเฉลิม มลิสสา รัฐประหาร ๒๕๐๐ วิทยานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘

๑.๑๑ สภาพแวดล้อมทางการเมืองก่อนการปฏิวัติ ๒๕๐๑

หลังจากที่ทำการประหาร ๒๕๐๐ แล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้เชิญนายพจน์ สารสิน ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการ ส.ป.อ. ให้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การที่จอมพลสฤษดิ์ ไม่ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียเองนั้นอาจเป็นเพราะว่าประการแรกตามขนบธรรมเนียมของทหาร การทำปฏิวัติรัฐประหารล้มล้างอำนาจผู้บังคับบัญชาของตนเพื่อหวังขึ้นครองตำแหน่งแทนนั้นเป็นการกระทำที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง และถือกันว่าเป็นการทรยศต่อผู้บังคับบัญชา รวมทั้งเป็นการกระทำที่นำละอายและทำลายเกียรติยศศักดิ์ศรีของทหารอย่างยิ่ง ประการที่สองถ้าจอมพลสฤษดิ์ ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นก็เกรงจะได้รับคำครหาในท้าวว่า "ทำการประหารแย่งชิงอำนาจมาเพื่อตัวเอง" ประการที่สาม จอมพลสฤษดิ์ เกรงว่าจะเกิดปัญหาความยุ่งยากเกี่ยวกับกติกานโยบายต่างประเทศ ถ้าจอมพลสฤษดิ์รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียเอง ประการที่สำคัญที่สุดก็คือ ในขณะนั้นจอมพลสฤษดิ์ ก็มีอำนาจและอิทธิพลอย่างสูงสุดอยู่แล้วทั้งในวงการเมืองคณะทหาร จึงไม่จำเป็นต้องครองอำนาจดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยตนเอง

บรรยากาศทางการเมืองในสมัยที่นายพจน์ สารสิน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงเวลาตลอด ๓ เดือนดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อยราบรื่นทีเดียว ทั้งนี้เพราะว่างานส่วนใหญ่ของรัฐบาลก็คือการเตรียมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๐ เมื่อการเลือกตั้งผ่านไปโดยเรียบร้อยแล้ว ในวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๐ นั้นเอง นายพจน์ สารสิน ก็ได้ถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยให้เหตุผลในการลาออกอย่างน่าประทับใจว่า

" ตามความเห็นส่วนตัวแล้ว ผมอยากจะร่วมงานกับคณะทหารต่อไป แต่ในทางการเมืองจะยอมไม่ได้เป็นการนิคหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามขนบธรรมเนียมแล้ว ผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาขอแมงคงว่าประชาชนพอใจในตัวบุคคลและพรรคที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ ดังนั้น เมื่อพรรคไหนได้เก้าอี้หนึ่งในสภามาก พรรคนั้นก็ควรจัดตั้งรัฐบาล โดยเหตุนี้ คุณสุกิจ นิมมานเหมินทร์ หัวหน้าพรรคสหภูมิควรจะได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะมีเสียงข้างมาก ถ้าผมจะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามความ

ต้องการของคณะทหารแล้ว การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เข้ามาครั้งนี้จะไม่มี
 ความหมายอะไรเลย และก็จะทำให้ผมขาดความนับถือจากประชาชนทั่วไปด้วยว่าทาง
 เก้าอี้ เราควรจะต้องทำในสิ่งที่ถูกต้องกันเสียที ถ้าไม่ช่วยกันทำให้เกิดการตั้งคนที่ดี
 แล้ว เมื่อไรเราจึงจะลงมือกันกันได้ โดยใจจริงแล้ว ผมรู้สึกขบขันและเกรงใจ
 คณะทหารมากที่ปรารถนาที่จะยอมให้การสนับสนุนผมตลอดมา แต่ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผม
 จึงยืนยันว่าจะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปไม่ได้โดยเด็ดขาด "๗๑

ถ้านักการเมืองของไทยหรือผู้ต้องการจะมีอำนาจทางการเมืองมีความรู้สึกนึกคิดมีความละเอียดใจ
 มีอุดมการณ์ มีความเสียสละและรู้จักเพียงพอไม่หลงมัวเมาในอำนาจ คังการกระทำของนายพจน์
 สารสิน แล้วก็น่าจะหวังใ้ควาระบบประชาธิปไตยคงจะได้ดียิ่งรากฐานลงไปลึกกว่าที่เป็นอยู่
 นี้มาก เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ฆนะรัชต์ ไม่สามารถเชิญให้นายพจน์ สารสิน ดำรงตำแหน่งนายก
 รัฐมนตรีต่อไปได้ คังนั้น พลโท ถนอม กิตติขจร จึงได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อมา ใน
 ขณะเดียวกันจอมพลสฤษดิ์ ฆนะรัชต์ ก็ได้ตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่อีกพรรคหนึ่งคือ "พรรค
 ชาตินิยม" โดยรวบรวมสมาชิกจากพรรคเสรีมนังคศิลาเก่า, พรรคสหภูมิ และพรรคอิสระ
 เข้าด้วยกัน ได้จดทะเบียนในวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๐ โดยจอมพลสฤษดิ์ ดำรงตำแหน่งหัวหน้า
 พรรคเสียเอง และพลเอกถนอม กิตติขจร เป็นรองหัวหน้าพรรค

เมื่อได้มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลเพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศเรียบร้อยแล้ว จอมพลสฤษดิ์
 ฆนะรัชต์ จึงได้เดินทางไปเพื่อรักษาตัวที่สหรัฐอเมริกา หลังจากที่ยอมพลสฤษดิ์ เดินทางไป
 ต่างประเทศแล้วก็เกิดความยุ่งยาก ความวุ่นวายและการแตกแยกขึ้นในพรรคชาตินิยม
 นั่นคือสมาชิกพรรคชาตินิยมได้มีการวิงวอนเรียกร้องเอาผลประโยชน์จากพรรคและรัฐบาลอันได้
 แก่ตำแหน่งหน้าที่เงินทองและผลประโยชน์อย่างอื่น เมื่อไม่ได้รับประโยชน์ดังกล่าวตามที่ตนต้อง
 การก็พยายามยกเอาจุดอ่อนของพรรคและของรัฐบาลยกขึ้นมาโจมตีอย่างรุนแรงไม่หยุดหย่อน ยิ่งไป

---

๗๑ ใ้ไทยน้อย (นามแฝง) ประชาธิปไตย ๔๒ ปี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพรวพิทยา
 อินเตอร์เนชันแนล, ๒๕๑๓), หน้า ๒๑๓ - ๒๑๔

กว่านั้น มีข่าวลือว่า พวก สส. อดีตพรรคเสรีมนังคศิลาที่เข้ามาเป็นสมาชิกพรรคชาติสังคมนั้น
ที่แท้จริงแล้ว เข้ามาเพื่อเป็นไส้ศึกบ่อนทำลายพรรคชาติสังคมนั้นและรัฐบาลพลเอกถนอมให้จนงาน
คลอนแคลนและย่อยยับไปในที่สุดเพื่อหาทางให้จอมพล ป. ไค้กลับมาใช้อำนาจทางการเมืองอีก

พลเอกถนอม กิตติขจร ได้พยายามแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างเต็มที่ ได้มีการปรับปรุงคณะ
รัฐมนตรีโดยเลือกจากสมาชิกสนสำคัญจากทุกภาค แต่สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายลงไปอีกเป็นเสมือน
เอาน้ำมันราดลงกองไฟ เพราะสมาชิกกลับเห็นไปว่าเป็นเรื่องของความเหลื่อมล้ำและไม่ยุติธรรม
จากการเลือกบุคคลเข้าร่วมคณะรัฐมนตรี ดังนั้น ความปั่นป่วนที่มีอยู่แต่เดิมก็ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น
เมื่อพลเอกถนอม ก็ไม่สามารถคลี่คลายแก้ไขปัญหานี้ให้ลุล่วงไปได้ จอมพลสฤษดิ์ จึงได้ทำการ
ปฏิวัติล้มเลิกรัฐบาลรัฐธรรมนูญ รัฐสภา และพรรคการเมือง เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ และ
ได้ปกครองบริหารประเทศในรูปเผด็จการ ดังจะได้อธิบายในบทต่อไป

ดังได้อธิบายมาแล้วว่า การแตกร้างและแตกแยกกันนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในพรรคการเมือง
เมือง ซึ่งเป็นเรื่องนี้อาจเกิดขึ้นได้สำหรับประเทศที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เมื่อ
รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นพรรคการเมืองหรือรัฐบาลก็ควรจะปล่อยให้พรรคการเมือง
อื่นซึ่งมีความสามารถกว่าแก้ไขปัญหของประเทศต่อไปจึงจะสอดคล้องกับวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย
มิใช่ว่าเมื่อคนไม่สามารถแก้ไขปัญหหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในทางการเมืองแล้วก็ไม่
ปล่อยให้คนอื่นแก้ และกลับผูกขาดการใช้อำนาจด้วยกำลังแต่ผู้เดียว โดยไม่ยอมปล่อยให้โอกาส
แก่คนอื่นหรือคณะอื่น

บทสรุป บทที่ ๑

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการใช้อำนาจรุนแรงนั้น เป็นวิธีการที่นิยมใช้กันเป็น
 อย่างมากในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้เป็นสมัยใหม่และ
 มักจะถูกชาดการใช้อำนาจ เช่นนั้นอยู่เสมอมาโดยไม่ยอมเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งตามวิถีทางของ
 ระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยมาสู่ระบอบประชาธิปไตยก็เข้า
 ทำนองเดียวกันเป็นที่น่าเสียดายว่า การปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นเป็นแต่เพียงการเปลี่ยนมือ
 ผู้ถืออำนาจทางการเมืองเท่านั้น มิได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองอย่างจริง
 จังเลย รัฐบาลในสมัยนั้นยังพยายามผูกขาดการใช้อำนาจทางการเมืองแต่ละเคียวโดยไม่ยอม
 เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นหรือคณะอื่นซึ่งมีความคิดเห็นารวมชวมแตกต่างไปจากรัฐบาลได้จัดตั้ง
 พรรคการเมืองขึ้นมาพร้อมกับการเริ่มต้นของระบอบประชาธิปไตย เมื่อขาดพรรคการเมืองเสีย
 แล้ว การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่นั้นมาจึงมีการใช้อำนาจรุนแรงโดยไม่ยอมเปิดโอกาส
 ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมตัดสินใจเลือกตั้งรัฐบาลของตน ในคำสนธิสัญญาฉบับใดก็ตามที่พิมพ์ไม่มี
 อิศระในการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองที่จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมือง
 และจะทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนภาพพจน์ของรัฐบาลไปในขณะเดียวกันด้วย ยิ่งไปกว่านั้นถ้าเรา
 มองให้ลึกลงไปก็พบว่าแม้แต่สมาชิกต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นก็ต้องแสดงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนออกมา
 ข้อหนึ่งว่า "ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง" ซึ่งเป็นการแสดงว่าการเมืองเป็นเรื่องของบุคคลอีก
 จำพวกหนึ่งกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะไม่ใช่เป็นเรื่องของประชาชนที่จะต้องไปเกี่ยวข้อง ประชาชนมี
 หน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งรัฐบาลเท่านั้น ลักษณะดังกล่าวมิได้สอดคล้องตรงกับวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย

ว่ากันตามความจริงแล้ว การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นยังมีได้มี
 การวางรากฐานโครงสร้างทางการเมืองให้แข็งแกร่งมั่นคงพอที่จะทำให้ประชาชนตื่นตัวร่วมพลัง
 กันอย่าง เป็นปึกแผ่นมั่นคงพอที่จะรวมตัวกันต่อสู้เพื่อควานผูกขาดการใช้อำนาจทางการเมือง
 ของคณะทหารซึ่งนิยมการใช้อำนาจรุนแรง เขาทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศเรื่อยมา
 ได้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเพียงก้าวแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ยุคประชาธิปไตยก็มิได้
 ก้าวเข้าสู่เป้าหมายที่ถูกต้องเสียแล้ว ก้าวต่อไปจึงล้มสนับขึ้นในเมื่อผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลงการ

ปกครองส่วนใหญ่ขาดอุดมการณ์ทางการเมืองแน่นอน และเกิดการขัดแย้งแตกแยกกันเองภายในกลุ่มของคณะราษฎร เพื่อต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันเอง ด้วยเหตุนี้เมื่อได้อำนาจมาด้วยกันแล้วก็ต้องรีบกำจัดรักษาอำนาจนั้นไว้เช่นกัน การต่อสู้แข่งขันทางการเมืองของไทยจึงจำกัดอยู่ในหมู่คณะนายทหารตลอดมาโดยที่ประชาชนอยู่รอบนอกเสียจนเคยชิน ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยการปฏิวัตินั้นได้ส่งผลสะท้อนทางการเมืองของไทยในยุคต่อ ๆ มาให้มีการใช้กำลังรุนแรงเข้าทำการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองของไทยโดยใ้การปฏิวัติรัฐประหารสืบต่อ ๆ มาเช่นกัน ทั้งนี้เพราะมิได้มีการวางรากฐานทางการเมืองให้แข็งแรงมั่นคงมาแต่แรกเริ่ม

แม้ว่ารัฐบาลสมัยจอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรีจะอนุญาตให้ตั้งพรรคการเมืองขึ้นและจัดให้มีการเลือกตั้งในปี ๒๕๐๐ ครั้นเมื่อปรากฏว่ารัฐบาลจะเป็นฝ่ายปราชัยในการเลือกตั้งในเขตพระนคร รัฐบาลกลับแสดงออกถึงความไม่รับผิดชอบไม่เคารพในกฎเกณฑ์ในกติกาของประชาธิปไตย ไม่มีจิตใจที่มั่นคงหนักแน่นและยุติธรรมพอ จึงใช้วิธีการทุจริตเข้าช่วยเพื่อหวังชัยชนะในการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวเป็นประการสำคัญโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของประชาชน ไม่ฟังเสียงเรียกร้องเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชน เมื่อประชาชนประท้วงขึ้นก็กลับใช้วิธีการรุนแรงโดยการประกาศใช้ภาวะฉุกเฉินเข้าทำการปราบปรามประชาชน ในขณะที่เดียวกันนี้เอง จอมพลสฤษดิ์ ซึ่งมีเรื่องขัดแย้งและแตกแยกกับจอมพล ป. อยู่แล้วจึงได้อาศัยการสนับสนุนของประชาชนโดยทำให้มีความเห็นใจประชาชนและจะทำทุกอย่างเพื่อประชาชน รัฐประหาร ๒๕๐๐ จึงทำได้โดยไม่ยากนักเพราะจอมพลสฤษดิ์ อาศัยสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ทางการเมืองดังกล่าวแล้วเป็นที่อ้าง

หลังจากนั้นรัฐบาลในสมัยของนายพจน์ สารสิน ก็ได้จัดให้มีการเลือกตั้งซึ่งสอดคล้องกับวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยของไทยก็น่าจะเริ่มตนได้อย่างมั่นคงตั้งแต่นั้น เพราะได้มีรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้ง มีพรรคการเมือง มีระบบรัฐสภาและบรรยากาศทางการเมืองที่ราบรื่นพอสมควร แต่เมื่อเกิดการแก่งแย่งขัดแย้งกันภายในพรรคการเมืองและคณะรัฐบาลเมื่อรัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งนั้นได้ก็ควรจะเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้แข่งขันกันตามระบบตามกติกาตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ แต่จอมพลสฤษดิ์ ขณะรัชต์ ก็เลือกวิธีการใช้กำลังเข้าทำการปฏิวัติ ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลภายใต้การปกครองของคณะปฏิวัติอันมีจอมพลสฤษดิ์เป็นหัวหน้าได้

ทำการปิดหูปิดตาของประชาชนและสื่อมวลชนด้วยจรรยาภักดิ์พรรคการเมือง รัฐธรรมนูญ ระบบ
รัฐสภา สหภาพแรงงาน รวมทั้งการชุมนุมแสดงความคิดเห็นของประชาชนก็ทำได้ อำนาจใน
การปกครองประเทศเป็นของจอมพลสฤษดิ์ แต่ผู้เดียว ซึ่งลักษณะดังกล่าวยอมเป็นเครื่องแสดงให้
เห็นว่า การปฏิวัติ ๒๕๐๑ ซึ่งนำโดยจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ นั้น มิได้กระทำเพื่อค้ำประกันประโยชน์
ของสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง แต่เป็นการค้ำประกันอำนาจและผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับมากกว่า
คงจะกล่าววิเการะห์ให้เห็นจริงเป็นลำดับไป